

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2010

Julie Daňková

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Julie Daňková

**Přetahování lanem? Pravomoci premiérů a prezidentů ve Francii
v období *kohabitatione*.**

**The Tug of War? Premier – Presidential Domains in France During
the Period of *Cohabitation*.**

Praha 2010

vedoucí práce: PhDr. Radek Buben

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce PhDr. Radkovi Bubnovi za poskytnutí cenných rad a připomínek k mé bakalářské práci.

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.“

V Praze dne .....

Podpis autorky.....

Anotace

Francouzská pátá republika je charakterizována jako poloprezidentský režim. Tento typ demokracie nevyplývá jen z písma ústavy, ale také z politické praxe. Jedním z fenoménů této praxe je kohabitace, což je situace, kdy prezident a premiér pochází z různých, většinou opozičních politických stran. Tato práce se zabývá tím, jak si ve všech třech obdobích kohabitace dva nejvyšší exekutivní činitelé státu rozdělily výkon jednotlivých pravomocí a do jaké míry bylo takové soužití konfliktní.

Klíčová slova:

kohabitace, poloprezidentský režim, ústava, prezident, premiér, pravomoci, rezervovaná doména, parlamentní většina.

Annotation

The French Fifth Republic is described as a semi-presidential system. This type of democracy is the result of written constitution and of the political reality as well. Cohabitation belongs to one of the phenomenon of these daily political routines. It is a situation in which the President and the Prime Minister come from different and most often opposing political parties. This thesis pursues all three periods of cohabitation and focuses on the description of distribution of particular powers among the two head executives. In the same time the potential conflicts of such koexistence are analyzed.

Key words:

Cohabitation, semi-presidential system, constitution, president, prime minister, powers, reserved domain, parliamentary majority.

Obsah

ÚVOD.....	11
1. Ústava	14
1.1. Francouzský politický systém	14
1.2. Kohabitace.....	19
1.3. Ústava V. republiky	22
1.3.1. Vlastní pravomoci prezidenta	22
1.3.2. Významné pravomoci prezidenta	22
1.3.3. Pravomoci tradičně sdílené.....	23
1.3.4. Pravomoci náležící premiérovi	25
2. Mitterrandovy kohabitace (1986-88, 1993-95).....	28
2.1. Kohabitace první - „cohabitation hyperconflictuelle“	28
2.1.1. Charakter parlamentní většiny	28
2.1.2. Obrana a zahraniční politika.....	31
2.1.3. Vnitřní politika.....	34
2.2. Druhá kohabitace - „une cohabitation hyperconsensuelle“	37
2.2.1. Charakter parlamentní většiny	37
2.2.2. Obrana a zahraniční politika.....	39

2.2.3. Vnitřní politika.....	40
3. Třetí koabitace 1997 - 2002	47
3. 1. Vznik pětileté koabitace.....	47
3. 1. 1. Legislativní volby	47
3. 1. 2. Nová většina v NS.....	49
3. 1. 3. Interpretace koabitace	51
3. 2. Období 1997 - 2000	52
3. 2. 1. Legislativní proces	53
3. 2. 2. Parlamentní opozice proti vládní většině	55
3. 2. 3. Zahraniční politika	58
3. 3. Období 2000 - 2002	62
3. 3. 1. Změna uvnitř dyarchie	62
3. 3. 2. Emancipace v zahraniční politice	65
3. 3. 3. K prezidentským volbám.....	67
ZÁVĚR.....	70
Seznam použité literatury a odborných pramenů.....	73

Seznam zkratek

CSM	<i>Conseil supérieur de la Magistrature</i>
	Nejvyšší soudní rada
EP	Evropský parlament
EU	Evropská unie
FN	<i>Front national</i>
	Národní fronta
GATT	<i>General Agreement on Tariffs and Trade</i>
	Všeobecná dohoda na clech a obchodu
G7	<i>Group of seven</i>
	Skupina sedmi nejvyspělejších států světa
G8	<i>Group of eight</i>
	Skupina sedmi nejvyspělejších států světa a Ruska
JO	<i>Journal officiel</i>
	Sbírka legislativních nařízení
MDC	<i>Mouvement des citoyens</i>
	Hnutí občanů
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organization</i>
	Severoatlantická aliance
NS	Národní shromáždění

OSN	Organizace spojených národů
PS	<i>Parti socialiste</i> Socialistická strana
TF1	<i>Télévision française 1</i> Francouzská televize 1
UDF	<i>Union pour la démocratie française</i> Unie pro francouzskou demokracii

ÚVOD

„*J'ai une certaine idée de la France.*“¹ De Gaullova dobře známá replika však postrádá všeobecně známou interpretaci. Jakou představu měl vlastně De Gaulle o Francii? Konkrétně dotaz směřujeme na způsob výkonu moci v této tradiční západoevropské demokracii. Z Gaullistické praxe vyplynulo, že hlavní osu politického systému tvoří osoba prezidenta republiky. V osmdesátých letech definoval M. Duverger prezidentskou funkci jako *republikánského monarchu* a francouzský politický režim jako *poloprezidentský*. Takový, jehož ústava kombinuje 3 elementy. „(1) *prezident republiky je volen ve všeobecných volbách.* (2) *Patří mu významné pravomoci.* (3) *Vedle něho je to ještě ministerský předseda a ministři, komu náleží exekutivní a vládní moc, a kteří mohou v úřadě setrvat pouze, pokud proti nim nestojí v opozici parlament.*“²

Až praxe režimu může podat výpovědní hodnotu o systému. Je to otázkou uvědomění si vlivu proměnných determinantů jako tradice a aktuálních politických výzev.³ V této práci se zaměříme na specifický fenomén francouzského politického systému, *koabitace*. Co o tamním politickém zřízení vypovídá přetahování lanem mezi premiérem a prezidentem?

Cílem této práce je poznat jak konkrétně spolupracují. Do nitra exekutivního dvojvládí se podíváme skrz studium ústavy, praktických zkušeností, jak je zaznamenala média a také teoretické reflexe předních francouzských politologů.

---

¹ Charles de Gaulle citováno dle Forcade, Olivier; Duhamel, Eric. *Histoire et vie politique en France depuis 1945 : Des années essentielles de mutation et de modernisation du système politique français*. Paris : Armand Colin, 2005. 294 s.

² Duverger (1980:166) citováno dle Elgie s. 3: „political regime is considered as semi-presidential if the constitution which established it combines three elements: (1) the president of the republic is elected by universal suffrage, (2) he possesses quite considerable powers, (3) he has opposite him, however, a prime minister and ministers who possess executive and governmental power and can stay in office only if the parliament does not show its opposition to them.“

³ Dle terminologie Cohendet, Marie-Anne. *Cohabitation et constitution. Pouvoirs : La Cohabitation*. 1999, no. 91, s. 33-57

V první části práce se zaměříme na znění francouzské ústavy. Dále na případ první a druhé kohabitace. V části třetí budeme studovat poslední, doposavad nejdelší, období kohabitace.

Vyjděme tedy ze stejné otázky, jakou si položili Philippe Ardant a Olivier Duhamel v textu *La Dyarchie*⁴. „*Jak doopravdy funguje exekutiva, rozdělení pravomocí mezi prezidentem a premiérem v období kohabitace?*“ Navrhují odpověď, že kohabitace způsobuje převrácení v nevyrovnaném dvojvládí. Převahu prezidenta za běžného období nahrazuje převaha ministerského předsedy. Převrácení systému ale není absolutní a prezident, se nestává podřízeným premiéra. Premiér musí svou převahu maskovat za řízení záležitostí země a formální respektování prezidenta jako hlavy státu. Nejedná se tedy o převrácení fungování systému, ale spíše o převod moci na jiné centrum. Potvrdí se jejich hypotéza z roku 1999?

Použitá literatura

Autory většiny literatury, která se zabývá otázkou kohabitace a jejím vlivu na instituce a francouzský politický život, jsou francouzští politologové. Dojde-li na otázku poloprezidentského režimu, pak na řadu přicházejí italští a anglofonní badatelé. Použité zdroje rozdělíme do více okruhů. První tvoří práce historické. Za základní zdroj považujeme Dějiny Francie od historika M. Ferra. Svým obsahem sice daleko přesahují dobu, o které práce pojednává, jejich znalost nám ale pomůže lépe pochopit historické události, které měly dopad na současnou podobu politického režimu. Další historická práce pojednává o období, které nás zajímá nejvíce. Kniha Dějiny a politický život ve Francii od roku 1945 historiků O. Forcada a E Duhamela nese příznačný podtitul „Hlavní léta proměny a modernizace francouzského politického systému“.

Druhý okruh literatury obsahuje díla, která se na poválečné období dívají z hlediska politických institucí. Přehledně vysvětluje komplexnost francouzského politického systému M. Perottino. Analýzu ústavního systému pak najdeme v díle M. Duvergera: *Institutions politiques et droit constitutionnel*, které pravidelně prochází reedicí. Výklad jednotlivých článků ústavy lze nalézt v díle D. Mause: *Les grands textes de la pratique constitutionnelle de*

---

⁴ Ardant, Philippe; Duhamel, Olivier. *La Dyarchie. Pouvoirs : La Cohabitation*. 1999, no. 91, s. 5-24

la V République. Praxi režimu se věnuje také práce třech předních francouzských historiků a právních znalců. J.-J. Chevallier, G. Carcassonne, O. Duhamel: *V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Tato kniha chronologicky zaznamenává významné události až do roku 2004 a postihuje tak všechna období koabitace. Čistě vztahu mezi předsedou vlády a hlavou státu se věnuje sborník J. Massota: *De l'État et chef du Gouvernement*. O institucích druhé poloviny dvacátého století mnohé vypovídají také biografická díla o J. Chiracovi a F. Mitterrandovi.

Třetí okruh literatury se věnuje teorii poloprezidentského typu demokracie. Jde o práce G. Sartoriho a R. Elgieho, kteří ve svých dílech odkazují a kriticky reflektují i další teoretiky konceptu poloprezidencialismu.

Čtvrtý okruh zdrojů je nejrozmanitější, jelikož jej tvoří odborné články publikované v periodikách specializujících se na francouzskou politiku, jako jsou *Pouvoirs*, *Revue du droit public*, *French Politics*. V takových časopisech publikují přední francouzští politologové a odborníci na ústavní právo. Svůj příspěvek k problematice koabitace zde uveřejnili například G. Vedel, P. Avril, J. Massot, O. Duhamel a mnozí další.

Z posledního okruhu zdrojů je čerpáno výhradně ve třetí části práce. Jde o dobové novinové články z nejznámějších francouzských deníků. Díky těmto neoborným zdrojům můžeme nahlédnout do každodenní reality třetí koabitace. Žurnalistický popis událostí nám poskytuje prostor pro komentáře a vysvětlování širšího kontextu aktuálního dění.

1. Ústava

1.1. Francouzský politický systém

Terminologie

Francouzská politologie rozlišuje termíny politický *režim* a politický *systém*. Toto vymezení budeme v práci respektovat s tím, že dle Oliviera Duhamela se *režimem* rozumí ústavou dané rozdělení mocí, zatímco *systém* vypovídá o politické praxi režimu. Pro postihnutí specifických jevů jakými jsou například kohabitace či historické okolnosti terminologii doplníme ještě o pojem M. - A. Cohendet *proměnné determinanty*.

Historie

M. - A. Cohendet připomněla důležité historické okolnosti významného postavení prezidenta republiky. „*Odstrašující případ všemocného NS (Národní shromáždění) je ve Francii většinou zmiňován pro ospravedlnění excesů prezidentské moci. Ale ve skutečnosti je to supermoc hlavy státu a neustálé odmítání základních pravidel parlamentního režimu, jenž byly v naší historii příčinou nevyváženosti institucí. Zneužití práva veta v roce 1791 vedoucí ke zmatku, a poté autoritářskému císařství. Zneužití práva na rozpuštění, dále odeprání demokratického hlasovacího práva za restaurace stojí na počátku revoluce z roku 1848. Zneužití pravomoci prezidenta za II. republiky, vedoucí k císařství. Zneužití prezidentského práva na rozpuštění a odmítnutí vybrat jako ministerského předsedu lídra parlamentní většiny za III. republiky. To proto se III. republika degradovala na systém vlády shromáždění. Za IV. republiky přetrvávalo konstantní odmítání dát předsedovi vlády prostředky pro zajištění stability: být lídrem většiny a disponovat právem rozpustit NS. Odtud pak pochází hrůzná představa o parlamentním režimu. Ani za V. republiky premiér nedisponuje právem rozpustit NS. Zároveň se zřídil režim, který zůstává ve svém základě parlamentní, jelikož vláda je NS*

odpovědná. Ústavní změna z roku 1962 ještě přispěla k dominanci prezidenta parlamentní většinou.“⁵

Ústava V. republiky byla sepsána týmem Michela Debrého a reflektovala představy Charlese de Gaulla prezentované během jeho projevu v Bayeux dne 16. 6. 1946. Obsah projevu narýsoval politický systém, který by nedopustil opakování zatím nejhoršího prožitku historie francouzského národa totiž druhou světovou válku. Období francouzského přechodu k poloprezidentské formě vlády můžeme vymezit období mezi léty 1958 a 1962. Praxe tohoto meziobdobí opět vygenerovala dominantní pozici prezidenta republiky. V roce 1962, kdy došlo k vyřešení Alžírské otázky vznikem svobodného Alžírka, proběhla podstatná ústavní změna, která byla motivovaná dvěma otázkami. První řešila, komu svěřit tak silnou politickou pozici po De Gaullovi. Ještě důležitějším problémem však bylo, jak zajistit budoucímu prezidentovi legitimitu. Řešením bylo zavedení přímé volby prezidenta ve všeobecných volbách.⁶

Poloprezidentský typ demokracie

Prototypem velmi diskutabilního konceptu poloprezidencialismu je politické zřízení V. francouzské republiky. Poprvé byl termín poloprezidentský režim uveden roku 1959 novinářem a zakladatelem francouzského listu Le Monde, Hubertem Beuve-Méry¹. Toho času však šlo o pouhý pojem bez přesné definice, takže akademického zpracování se mu dostává až od francouzského politologa Maurice Duvergera.

Tak jak je popsáno v úvodu, Duverger označuje jako poloprezidentský režim takový systém, ve kterém je prezident republiky volen přímou volbou, má náležité pravomoci a naproti němu stojí ještě premiér a ministři, kteří mají exekutivní a vládní pravomoci a mohou setrvat v úřadě, pokud parlament není proti nim v opozici. *„Duverger vycházel z toho, že IV. republika jak politicky, tak konstitucionálně, znamenala úpadek, který se už nikdy nemůže*

---

⁵ Cohendet, Marie-Anne. Cohabitation et Constitution. *Pouvoirs*. 1999, no. 91, s. 35.

⁶ Ferro, Marc. *Dějiny Francie*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006.

opakovat. Takže nastolení nového režimu viděl jako absolutně nevyhnutelné“.⁷ Tvrdil, že IV. republika chyběla jasněji legitimizovaná výkonná moc. Takže jeho vize vedla k nutnosti posílení vlády, aby měla kontrolu nad parlamentem. Původně toho chtěl dosáhnout dokonce zavedením přímé volby premiéra. „Duverger používá pojmu poloprezidencialismus až v roce 1970 ve svém jedenáctém vydání textu *Institutions politiques et droit constitutionnel*. V roce 1978 Duverger poprvé označil sedm zemí za poloprezidentské systémy. Rakousko, Finsko, Francii po roce 1962, Island, Irsko, Portugalsko a Výmarskou republiku.“⁸

Francouzské politology ani právníky Duvergerův koncept příliš nezaujal, a tak konečné znění své definice publikoval v angličtině roku 1980. Zde seznam příkladných poloprezidentských režimů omezil na Finsko, Francii po roce 1962, Portugalsko a Výmarskou republiku.⁹ Duverger je nekonzistentní v tom, že jako ústavní právník se věnuje jen charakteristice režimu dle ústavního znění a zároveň deklaruje, že je nutné v rámci této nové kategorie odlišit literu ústavy od praxe režimu. Duverger se sám popírá také tím, že o poloprezidencialismu mluví jako o typu demokracie, který je vymezen stejně jako kategorie parlamentarismu a prezidencialismu, a zároveň jej charakterizuje jako režim, ve kterém dochází ke střídání parlamentní a prezidentské fáze. Navíc „Označit jednu z fází za „prezidentskou“ je zavádějící, neboť to zastiňuje fakt, že vláda je vychází z legislativních a ne z prezidentských voleb.“¹⁰

Na tuto teoretickou nevyříbenost se zaměřil G. Sartori. Podle Sartoriho názoru jde v Duvergerově případě o nepochopení skutečnosti, že poloprezidencialismus je vpravdě odlišným druhem systému, nikoliv pouhým střídáním dvou různých typů. „Jestliže něco

---

⁷ Pasquino, Gianfranco . Duverger and the Study of Semi-Presidentialism. *French Politics*. 2005, 3, s. 310–322.

⁸ Pasquino, Gianfranco . Duverger and the Study of Semi-Presidentialism. *French Politics*. 2005, 3, s. 310–322.

⁹ Pasquino, Gianfranco . Duverger and the Study of Semi-Presidentialism. *French Politics*. 2005, 3, s. 310–322.

¹⁰ Shugart, Matthew Søberg. Semi-Presidential Systems: Dual Executive And. *French Politics*. 2005, 3, s. 323–351.

osciluje, zůstává to samo sebou.“¹¹ G. Sartori definoval fungování poloprezidentské demokracie takto: „(1) Hlava státu (prezident) je volena všelidovou volbou – přímo či nepřímou – na pevně dané funkční období. (2) Hlava státu sdílí exekutivní moc s premiérem, což vytváří strukturu duální autority, již vymezují tři kritéria: (3) prezident je nezávislý na parlamentu, není však oprávněn vládnout sám či přímo, a jeho vůle proto musí být tlumočena vládou a procházet přes její rozhodnutí. (4) Premiér a jeho kabinet naopak představují instituce nezávislé na prezidentovi v tom, že jsou závislé na parlamentu – jsou závislé buď na důvěře, nebo nedůvěře parlamentu (nebo obojím) a v obou případech potřebují podporu parlamentní většiny. (5) Duální struktura autority poloprezidentského systému umožňuje různé vyvažování a také přesouvání mocenské převahy uvnitř exekutivy, to však pod přísnou podmínkou, že trvá „potenciál autonomie“ každé složky exekutivy.“¹² Autonomii kategorie demonstruje na srovnání s prezidentským systémem, kdy poloprezidentský systém nahrazuje jeho monocentrickou strukturu autority strukturou duální. Podtrhává, že poloprezidentské systémy fungují na bázi sdílené moci, kdežto prezidentské na principu oddělení moci. Sartori i Duverger berou francouzskou V. republiku za vzorový stát poloprezidentského typu demokracie.

Revidováním definice poloprezidencialismu se zabývá také M. S. Shugart a podtrhává, že „duální podoba exekutivy implikuje mezi mocí výkonnou a zákonodárnou jak rovný, tak hierarchický vztah“¹³. Těžiště moci mezi rovnými a hierarchickými institucionálními vztahy přitom kolísá a to implikuje vymezení podtypů poloprezidencialismu. Shugart připomíná Webrovu teorii ideál typů. „Klíčovým bodem je, že poloprezidentský systém kombinuje prvky dvou ideál typů, prezidentského a parlamentního režimu, v každé složce duální exekutivy.

---

¹¹ Sartori, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství : Zkoumání struktur, podnětů a výsledků* . Praha : Sociologické nakladatelství, 2001. 238 s.

¹² Sartori, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství : Zkoumání struktur, podnětů a výsledků* . Praha : Sociologické nakladatelství, 2001. 238 s.

¹³ Shugart, Matthew Søberg. Semi-Presidential Systems: Dual Executive And. *French Politics*. 2005, 3, s. 323–351.

Odmítá tento koncept jako alternaci mezi ideál typy, jak jej interpretoval Duverger (1980).“¹⁴ Shugart a Carey si uvědomují, že ústavní znění se od praxe mnohdy liší. Aby se však nedostali do bludného kruhu v rámci vlastní definice jako Duverger, navrhuji raději podkategorie konceptu, premiérsko-prezidentský a prezidentsko-parlamentní. „V prezidentsko-parlamentním podtypu jsou vláda a její předseda odpovědní jak prezidentovi, tak parlamentní většině. Prezident vládu nejen vybírá, ale stejně tak si ponechává možnost na její odvolání. V konečné fázi o odvolání vlády rozhoduje parlamentní většina.“¹⁵ Francie spadá do kategorie premiérsko-prezidentského systému. „Prezident zde vybírá předsedu vlády, ten vede vládu, ale pravomoc odvolat vládu si ponechává parlamentní většina, pouze té jsou totiž vláda a její předseda odpovědní. Tato okolnost vlastně omezuje prezidentův libovolný výběr premiéra. Jako premiér může uspět pouze osobnost schopná získat podporu parlamentní většiny. V praxi vláda podléhá prezidentovi, když (1) prezident a parlamentní většina pochází ze stejného ideového tábora a (2) prezident je de facto jeho hlavou.“ Takové vymezení vztahu prezidenta a stranického systému nemůže být odvozeno přímo z ústavy. Ústava nám ale dovoluje vyvodit fakt, že vztah prezidenta k stranickému rozložení sil v NS je určující pro vymezení rozsahu prezidentovi dominance.

R. Elgie se snaží aplikovat koncept poloprezidencialismu i na země střední a východní Evropy. Klade si totiž otázku, „proč země, které mají stejný ústavní základ, v praxi fungují tak odlišně?“¹⁶ Vytyčil si minimalistickou definici, která jako jediné kritérium poloprezidentského režimu vyžaduje existenci duální exekutivy. Dále už řeší jen to, o jaký typ poloprezidencialismu se jedná. V každé zemi řeší následující otázky: „ústavní ukotvení politických aktérů, okolnosti kolem vzniku současného režimu, podobu parlamentní většiny a vztah prezidenta k parlamentní většině“.¹⁷ Do Elgieho definice se vejde značné množství

---

¹⁴ Shugart, Matthew Søberg. *Semi-Presidential Systems: Dual Executive And. French Politics*. 2005, 3, s. 323–351.

¹⁵ Shugart, Matthew Søberg. *Semi-Presidential Systems: Dual Executive And. French Politics*. 2005, 3, s. 323–351.

¹⁶ Elgie, Robert. *Semi-presidentialism in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 1999. s. 20.

¹⁷ Elgie, Robert. *Semi-presidentialism in Europe*. Oxford : Oxford : Oxford University Press, 1999. s. 20.

států, což odpovídá jeho záměru o co nejrozsáhlejší komparaci zemí, ze které by vyvodil, jaký ze tří systémů – ideál typů, nejvíce přispívá ke stabilitě země.

Tradice pojmu poloprezidencialismus se tedy ve francouzských vědeckých kruzích příliš neujala. „Olivier Duhamel napsal k Duvergerově teorii obhajobu a zároveň menší revizi konceptu („*système politique à regime sémi-présidentiel*, 1987), ale dál termín nijak nerozvíjel. Jiní francouzští autoři dávali přednost charakteristice režimu V. republiky jako mnohotvárnému parlamentnímu režimu. Například Jean-Claude Colliard (1978) píše o režimu, kde institut prezidenta představuje „opravný prostředek“ (*régime à correctif présidentiel*), což později přijímá za své také Pierre Avril (2001). Jean-Louis Quermonne (1980) navrhuje, že V. republika představuje „racionalizovaný parlamentarismus“. Maryse Baudrez a Bruno Ravaz (1997) se uchýlili k formulaci „prezidenční parlamentarismus“. Yves Mény (2002) zvolil restauraci výrazu „republikánská monarchie“.“¹⁸

Původně Duvergerova koncepce si našla své posluchače spíše mezi italskými badateli, kteří v ní spatřovali inspiraci pro reformu italského státního zřízení. „Zprv si uvědomili, že italský politický systém není jen jednoduše zablokovaný, ale neschopný umožnit vznik podmínek pro alternaci vlády, ale také není děle schopen vytvářet a zaručit životaschopné vlády. Zadruhé je inspiroval také úspěch francouzského poloprezidencialismu, který vedl ke stabilitě a efektivitě V. republiky bez negativních dopadů na kvalitu demokracie.“¹⁹ Francie jako poloprezidentský typ demokracie skutečně vykazuje politickou stabilitu. Jde o zřízení, které za celou historii V. republiky nikdy nebylo zablokované a to i přes to, že ústavní uspořádání implikuje možnost kohabitace.

1.2. Kohabitace

Přejdeme k vysvětlení pojmu *kohabitace*, pro který se v českých překladech používá též termín *soužití*.²⁰ „Během zrodu V. republiky, v roce 1958, měli autoři ústavy představu o

---

¹⁸ Pasquino, Gianfranco . Duverger and the Study of Semi-Presidentialism. *French Politics*. 2005, 3, s. 310–322.

¹⁹ Pasquino, Gianfranco . Duverger and the Study of Semi-Presidentialism. *French Politics*. 2005, 3, s. 310–322.

²⁰ Perottino, Michel. *Francouzský politický systém*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2005. 335 s.

jakési formě kohabitace. Takové mezi exekutivou, kterou chceme silnou a stabilní a legislativou vzpurnou a nestabilní. Takže úvahy vedly tím směrem, aby na jedné straně stál prezident a premiér, na druhé pak NS, a dále se hledaly možnosti, jak vyzbrojit ty první vůči NS. Věci se ale vyvinuly jiným směrem.“²¹

Poloprezidentský systém je charakterizovaný dvojhlavou exekutivou, takže kohabitace je stav, kdy prezident pochází z jiného politického tábora než premiér a za ním stojící parlamentní většina. Fenomén kohabitace Duvergerovi komplikoval jednoznačné znění jeho definice poloprezidencialismu. Kohabitaci postihuje onou premiérskou fází režimu. Naproti tomu Sartori kohabitaci za problém nepovažuje. Nevnímá jí jako nabourání logiky režimu. „*První hlavou je tradičně (podle ústavních zvyklostí) prezident, ze zákona (podle psané ústavy) však ministerský předseda, a jejich oscilace je odrazem toho, který z nich má oproti druhému za sebou většinu.*“²²

Jak k takové situaci mohlo dojít? V prvé řadě je nutné si uvědomit, že prezidentovo funkční období trvalo toho času 7 let²³ a funkční období NS 5 let. Pak je naprosto reálné, že prezident mohl strávit část svého mandátu s opoziční většinou. Parlamentní většina a její podoba se vůbec stala velmi důležitým faktorem ovlivňujícím pozici a sílu prezidenta. „*Ústava nám dovoluje vyvodit fakt, že vztah prezidenta k stranickému rozložení sil v NS je určující pro vymezení rozsahu prezidentovi dominance.*“²⁴ Ač prezident nesmí být v okamžiku přijetí svého mandátu příslušníkem žádné politické strany, logika prezidentských voleb je taková, že ve druhém kole dojde ke střetu dvou hlavních politických rivalů z opačných politických táborů. Pak závisí na síle strany, který kandidát zvítězí. Z toho vyplývá důležitost aktuálního rozložení sil politických stran pro podobu poloprezidentského systému.

---

²¹ Ardant, Philippe; Duhamel, Olivier. La dyarchie. *Pouvoirs*. 1999, no. 91, s. 5.

²² Sartori, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství : Zkoumání struktur, podnětů a výsledků* . Praha : Sociologické nakladatelství, 2001. 238 s.

²³ Do ústavní změny přijaté roku 2000, která platí od roku 2002

²⁴ Shugart, Matthew Søberg. Semi-Presidential Systems: Dual Executive And. *French Politics*. 2005, 3, s. 323–351.

Tato praxe se ustálila proti původnímu záměru De Gaulla, který nikdy neměl důvěru v politické strany a snažil se o to, aby přímo volený prezident marginalizoval jejich vliv. Generál nepředpokládal, že takový systém vyústí v silný bipartismus, kdy bude prezident na legislativní většině své strany závislí.

Charakter kohabitace dokreslila také vyjádření prezidentů k jejímu hypotetickému nastolení. Do jediného odmítli možnost, že by legislativní volby mohly mít dopad na délku jejich mandátu. V tomto smyslu se vyjádřil již Charles de Gaulle v roce 1967: „*Vůdci všech opozičních sil doufají, že zvolením opoziční většiny do NS přinutí hlavu státu podrobit se nebo se vzdát, jinak řečeno, navzdory svým povinnostem plynoucím z mandátu od celého lidu, se vzdát nejvyšší zodpovědnosti vůči republice a Francii.*“²⁵ George Pompidou pak v roce 1973 připomněl Francouzům neslučitelnost jeho návrhů řešení, pro která byl zvolen s jejich opozičním zpochybňováním. Valéry Giscard d'Estaing před novináři dne 21. 5. 1976 jasně deklaroval, že byl zvolen na sedm let a sedm let bude funkci vykonávat. Mitterrand prohlásil, že zvolen na sedm let, bude mandát vykonávat až do konce.

Z uvedeného vyplývá, že by prezidenti v období kohabitace nevyužili pravomoci podat demisi. Jak by se tedy za nastalé situace zachovali? „*V roce 1967 byla v okolí generála de Gaulla nastíněna hrozba uchýlit se k čl. 16, v roce 1973 naznačil Georges Pompidou příklon ke stylu Edgara Faurea*²⁶, v roce 1978 Valéry Giscard d'Estaing rozvinul tezi, že by prezidentskou funkci omezil na „*pokládání věnců*“. V roce 1986 i 1993 François Mitterrand jasně oznámil svůj záměr nevzdat se žádných z prezidentských ústavních prerogativ, zvláště pak v záležitostech výběru předsedy vlády, rozpuštění, diplomacie a obrany, a dle své vůle hájit sociální jistoty.“²⁷

---

²⁵ Massot, Jean. *Chef de l'État et chef du Gouvernement*. Paris : La documentation Française, 2008, s. 59.

²⁶ Edgar Faure byl jedním z předsedů Radikální strany za IV. republiky, vícekrát také ministrem za V. republiky. Jeho vysoká úroveň a přizpůsobivost z něj udělala muže dialogu a kompromisu.

²⁷ Massot, Jean. *Chef de l'État et chef du Gouvernement*. Paris : La documentation Française, 2008, s. 61.

1.3. Ústava V. republiky

Nyní se podívejme co o vztahu mezi prezidentem a premiérem říká ústava, která rozlišuje vlastní pravomoci prezidenta, významné pravomoci prezidenta, pravomoci tradičně sdílené a vlastní pravomoci premiéra.²⁸

1.3.1. Vlastní pravomoci prezidenta

Do této kategorie patří akty, které prezident může vykonávat bez kontrasignace premiéra. V první řadě prezident může podat demisi ze své funkce. Dále prezident jmenuje premiéra. Funkce premiéra končí s podáním demise celé vlády do rukou prezidenta (čl. 5). Prezident může po konzultaci s předsedou vlády a předsedy shromáždění rozpustit NS. S omezením, pokud prezident právě vládne při aplikaci čl. 16 ústavy. NS nelze rozpustit dříve než rok poté, co bylo naposledy rozpuštěno (čl. 12). Čl. 16 ústavy umožňuje prezidentovi, aby ve své osobě soustředil legitimitu institucí a republiky v nejtěžších chvílích, jsou-li vážně a bezprostředně ohroženy instituce republiky a porušen řádný chod ústavních orgánů. Jmenuje do významných státních úřadů, jak jsou vyjmenovány v čl. 13 a čl. 14 ústavy. Prezident má právo obracet se k oběma komorám parlamentu (na jejich společném zasedání, tj. kongresu) s poselstvím (čl. 18). Prezident má právo na podání návrhů k projednání ústavní radě a jmenování 1/3 jejích členů (čl. 54, čl. 56, čl. 61).

1.3.2. Významné pravomoci prezidenta

Do této oblasti patří pravomoci, díky kterým se udržuje v zájmu veřejnosti. „*Prezident republiky dohlíží na dodržování ústavy, je garantem fungování veřejných mocí a také kontinuity státu. Je garantem národní nezávislosti, územní celistvosti a respektování smluv*“ (čl. 5). Později uvidíme, že právě tuto pravomoc zdůrazňují ve svých projevech k veřejnosti. Jejich obsahem je také vysvětlení, jak si čl. 5 jednotliví prezidenti vykládají, jaká práva v daných oblastech si přisvojují. Co se týče oblasti obrany, prezident je velitelem armády a

---

²⁸ „pouvoirs propres“, „pouvoirs éminents“, „pouvoirs partagés“, „pouvoirs propres du Premier ministre“ v Massot, Jean; Vedel, Georges. Alternance et cohabitation sous la Ve République. *Notes et études documentaires*. 1997, no. 5058, s. 7-151.

předsedá *Les conseils et comités supérieurs de la Défense nationale* (čl. 15). Co se týče otázky zahraniční politiky a diplomacie, prezident vyjednává a ratifikuje smlouvy. Je informován o všech vyjednáváních vedoucích k mezinárodní úmluvě nepodrobených ratifikaci (čl. 52). Prezident má také významné pravomoci v oblasti soudnictví a spravedlnosti. Předsedá CSM (*Le Conseil supérieur de la magistrature*²⁹) (čl. 64). Prezident je garantem soudní nezávislosti a autority.

1.3.3. Pravomoci tradičně sdílené

V této oblasti můžeme rozlišit tři druhy rozhodnutí prezidenta. Zaprvé formální prezidentova rozhodnutí, která jsou navržena premiérem. Zadruhé formální rozhodnutí prezidenta, která vyžadují spolupodpis premiéra nebo příslušného ministra. Zatřetí rozhodnutí příslušející předsedovi vlády, zároveň podléhající jednání na radě ministrů, které předsedá prezident. V prvním bodu premiér do procesu zasahuje na jeho počátku. V bodu druhém ministerský předseda či příslušný ministr spolupodepisují prezidentův krok až na konci úpravy.

Do prvního typu rozhodnutí řadíme možnost vyhlásit referendum na návrh premiéra či obou komor parlamentu (čl. 11). Prezident může na podnět premiéra podat návrh na revizi ústavy (čl. 89). Taková revize je projednávána NS. Součástí legislativy se stává tím, že se v její prospěch vysloví veřejnost v referendum nebo tím, že se prezident rozhodne podat revizi oběma komorám parlamentu shromážděným na kongresu, kde musí být schválen třipětinovou většinou. Prezident na návrh premiéra odvolává a jmenuje členy vlády (čl. 8). Parlament na schůzích zasedá v pravidelných intervalech. Premiér nebo většina členů NS mohou podat návrh na konání mimořádné schůze v určitý den. Tyto mimořádné schůze se konají jen po jejich schválení dekretem prezidenta (čl. 29, čl. 30). Prezident předsedá radě ministrů (čl. 9). Z této pozice má přístup k informacím o činnosti jednotlivých ministrů a vládě jako celku.

Do druhého bodu patří, že prezident vyhláší zákony do 15 dnů poté, co je zákon v přijatém znění předán vládě. Prezident má právo před vypršením patnáctidenní lhůty

---

²⁹ Nejvyšší soudní rada

požádat parlament o nové projednání zákona či jeho jednotlivých článků. Tento požadavek na nové projednání parlamentem nesmí být odmítnut (čl. 10). Dále prezident podepisuje nařízení a dekrety projednané na radě ministrů (čl. 13). Na půdě rady ministrů jmenuje prezident členy rady státu, kancléře Česné legie, velvyslance a speciální vyslance, hlavní členy účetního dvora, prefekty, reprezentanty státu v zámořských společenstvích a v Nové Kaledonii, důstojníky, rektory, představitele centrálních správ. Organický zákon určuje ostatní úřady, do kterých jmenuje funkcionáře rada ministrů. Organický zákon také určuje podmínky, za kterých může prezident své jmenovací právo delegovat na premiéra či některého z ministrů. Organický zákon určí, které z těchto postů jsou klíčové pro garanci práv, svobod, ekonomický a sociální oblast národa. Do těchto postů prezident úředníky jmenuje po vyjádření příslušné komise při obou komorách. Jestliže se proti prezidentovu kandidátovi vysloví nejméně tři pětiny členů rady, prezident jej nemůže jmenovat (čl. 13).

Do třetího bodu patří pravomoci, jejichž aplikace podléhá projednání na radě ministrů. Zde mluvíme o dvou pravomocích předsedy vlády. Zákonodárné iniciativě a otázce důvěry vlády. Prezidentovi ústava nepřihlíží možnost podávat návrhy zákonů, což jej poněkud limituje v obdobích kohabitace. V otázce po důvěře vládě, existují dva způsoby, jak ji může předseda vlády podat. Čl. 49.1. říká, že vláda může předstoupit před komory parlamentu s obecným politickým prohlášením vlády a žádat o vyslovení důvěry. Dle čl. 49.3. váže vláda důvěru s návrhem zákona, a když do 24 hodin není podán návrh na vyslovení nedůvěry, zákon je považován za přijatý. Společným prvkem obou možností je, že premiér to musí dopředu projednat na radě ministrů. Toto projednávání se proměnilo v prezidentské povolení takového postupu. „*Výkon rozdělených pravomocí může za kohabitaci vytvořit mnohá pole sporu. Nicméně platí, že prezident v otázce svého podpisu nemůže stávkovat příliš dlouho, aby nevyvolal hlubokou krizi režimu.*“³⁰

---

³⁰ Massot, Jean; Vedel, Georges. Alternance et cohabitation sous la Ve République. *Notes et études documentaires*. 1997, no. 5058.

1.3.4. Pravomoci náležící premiérovi

Jean Massot a George Vedel chápou tuto oblast jako doménu, do níž „*prezident během kohabitatione může trochu zasahovat*“³¹. Doména náležící pouze premiérovi je odvozená hlavně od znění čl. 20 a čl. 21 ústavy. Vláda určuje a vede národní politiku (čl. 20). Premiér řídí činnost vlády, zajišťuje výkon zákonů, na určitých postech může za určitých okolností a po dohodě zastupovat prezidenta (čl. 21). V případě funkce premiéra mluvíme o tzv. dvojí politické závislosti.³² Závislosti na prezidentovi a na parlamentu. V době kohabitatione je politicky odpovědný pouze parlamentu, kde má jeho politický tábor většinu. Neznamená to ale, že by prezident neměl vliv na vnitřní život vlády.

Z jedné strany je premiér omezen prezidentovou pravomocí rozpustit NS, z druhé strany eventuální demisi prezidenta. Kterou by skončila existence stávající vlády. Aby vláda mohla pracovat, musí jí to hlava státu neustále umožňovat. Rozpuštění národního shromáždění není od roku 1962 používáno pro řešení parlamentní krize, ale pro vznik prezidentovi nakloněné většiny.

Premiér vede činnost vlády. Má pravomoc dávat instrukce svým kolegům uvnitř vlády. Také zastává funkci arbitra mezi rozdílnými vizemi jednotlivých ministrů. V době kohabitatione je to úkol zvláště důležitý, protože pro jednání s prezidentem potřebuje jistou formu opory, potřebuje, aby jeho vláda mluvila jedním hlasem, a tak se koordinaci práce jednotlivých ministerstev velmi věnuje.³³ Do vlastní domény premiéra spadá hlavně legislativní proces. Naprosto klíčovou funkcí premiéra je zajistit vztah mezi vládou a parlamentem. Už proto, že na rozdíl od prezidenta disponuje premiér pravomocí zákonodárné iniciativy. Ve Francii funguje racionalizovaný parlamentarismus, což předsedovi vlády práci usnadňuje. Vláda má rozsáhlou paletu možností, jak prosadit její

---

³¹ Massot, Jean; Vedel, Georges. *Alternance et cohabitation sous la Ve République. Notes et études documentaires*. 1997, no. 5058

³² „la double dépendance politique du Premier ministre“, v Massot, Jean. *Chef de l'État et chef du Gouvernement*. Paris : La documentation Française, 2008.

³³ Avril, Pierre. *Diriger le gouvernement. Pouvoirs*. 1997, no. 83, s. 33

program. To, že premiér vede jednání kabinetu, také znamená, že je strůjcem jeho strategie při prosazování vládního programu. To mu umožňuje užívání mnohých pravomocí vůči parlamentu (čl. 40, čl. 41, čl. 42, čl. 44, čl. 49)³⁴. Pravomoci vlády dané ústavou jako jsou vyhlášení prezidentských voleb a možnost oslovení ústavní rady ve věci ukončení mandátu prezidenta (čl. 7), možnost navrhnout legislativní referendum (čl. 11), prosazení zákona prostřednictvím nařízení (čl. 38), vede premiér.³⁵ Prezidentova případná blokáce nařízení projednaných na radě ministrů může být vládou obcházena přes parlament. Vláda má totiž dle čl. 38 ústavy pravomoc požádat parlament o přijetí určitého vládního návrhu skrz nařízení, jde-li o klíčový návrh pro plnění vládního programu. Tato nařízení jsou přijatá na radě ministrů poté, co se k nim vysloví rada státu. Vcházejí v platnost od jejich vydání, ale stávají se neplatnými, pokud zpětně neprojdou parlamentem do určité vymezené doby. Mohou být ratifikována jen výslovným způsobem. Po vypršení doby určené pro proces takového zrychleného schvalování nařízení již nařízení nemohou být změněna jinak, než regulérním legislativním procesem (čl. 38).

1.3.5. „Domaine réservé“³⁶

Za rezervovanou doménu prezidenta je tradičně považována oblast zahraniční politiky, obrany, spravedlnosti a fungování institucí V. republiky. Za dob generála de Gaulla bylo za rezervovanou oblast považováno také téma kolonií. „*Téma kolonií je po dekolonizaci nahrazeno konstrukcí evropského projektu.*“³⁷ Zatím všichni z prezidentů popírali její existenci, ale vždy se domáhali v ní obsažených výsad. „*Při poslední kohabitaci Chirac prohlásil, že výběr ministrů na posty z rezervované domény se musí líbit Elysejskému paláci.*“³⁸ Kohabitace nezměnila nic na praxi, že ministr zahraničních věcí má každý týden

---

³⁴ od reformy 2008 jsou tyto články upravené ve prospěch Parlamentu

³⁵ Massot, Jean. *Chef de l'État et chef du Gouvernement*. Paris : La documentation Française, 2008, s. 155

³⁶ Termín rezervovaná doména užil v roce 1959 Jacques Chaban-Delmas na kongresu Unie pro novou republiku, tehdy někteří ze členů UNR chtěli přijmout text nakloněný Francouzskému Alžírsku, což vůbec nebylo po chuti Elysée. Massot, Jean. *Chef de l'État et chef du Gouvernement*. Paris : La documentation Française, 2008, s. 119

³⁷ Carcassonne, Guy. Le premier ministre et le domaine dit réservé. *Pouvoirs*. 1997, no. 83, s. 66.

³⁸ Carcassonne, Guy. Le premier ministre et le domaine dit réservé. *Pouvoirs*. 1997, no. 83, s. 66-68.

schůzku s prezidentem bez přítomnosti premiéra.³⁹ Guy Carcassonne tvrdí, že termín rezervovaná doména lze užít i ve spojitosti s premiérem. Jako jeho rezervovanou doménu označuje oblast vedení rozpočtu a zajišťuje vztah s parlamentem.

Prezident, může svá prerogativa vykonávat jen skrz vládní aparát a administrativu. „*Jestliže prezident je kapitánem a premiér až druhým na palubě, je to právě premiér, kdo přímo řídí posádku.*“⁴⁰ Ve světle zmíněných ústavních pravomocí prezidenta, mohou být matoucí následující články ústavy. Premiér disponuje správní a vojenskou mocí (čl. 20) a je zodpovědný za národní obranu (čl. 21). Je také otázkou, jak může být vykládána věta obsažená v čl. 20 ústavy, že „*vláda určuje a vede národní politiku*“.

Otázka rezervované domény prezidenta a premiéra nás vede k otázce třecích ploch, kde se tito nejvýznamnější hráči francouzské politiky přetahují o své kompetence. Jednotlivé spory budeme sledovat dle jednotlivých období kohabitací. Z ústavního znění vyplývá, že v případě předsedy vlády a hlavy státu nejde ani tak o sdílení mocí, jako o jejich překrývání. Potenciální dlouhodobý spor mezi hlavami exekutivy by tak mohl vést až k zablokování režimu. „*Uvědomíme-li si tento stav vzájemné závislosti, prezident a premiér jsou nezbytně vedeni k takovému uspořádání věcí, aby ani jeden z nich neměl vždy poslední slovo. V období prezidentské většiny mívá poslední slovo častěji prezident, během období kohabitace premiér. Vše ale také záleží na osobnostech obou hlavních aktérů, jejich budoucích ambicích, jejich osobním vztahu a hlavně na daném politickém kontextu.*“⁴¹

---

³⁹ Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s. 332

⁴⁰ Massot, Jean. *Chef de l'État et chef du Gouvernement*. Paris : La documentation Française, 2008, s. 119.

⁴¹ Massot, Jean. *Chef de l'État et chef du Gouvernement*. Paris : La documentation Française, 2008, s. 163

2. Mitterrandovy kohabitace (1986-88, 1993-95)

Historicky prvnímu případu kohabitace předcházel jiný fenomén francouzské politiky a to *alternace*. K té se situace nachýlila ve druhé polovině sedmdesátých let, kdy pravice byla rozčleněná na gaullisty, kteří se sjednotili pod novou stranu RPR (Rassemblement pour la republique) založenou J. Chiracem v roce 1976, a ostatní, kteří byli víceméně sjednoceni pod stranou UDF (Union pour la démocratie française). Levice sílila, což se potvrdilo výsledkem obecních voleb z roku 1977, kdy se poprvé stala většinovou. V roce 1978 se jí ještě nepodařilo získat většinu v legislativních volbách, takže k alternaci došlo až prostřednictvím voleb prezidentských v roce 1981. Novým prezidentem se stal F. Mitterrand, který okamžitě rozhodl o rozpuštění NS, čímž navázal na gaullistickou tradici a plně využil všech možností, které do sebe prezidentský mandát za tu dobu naakumuloval. První kohabitace pak nastala roku 1986 zvolením pravicové většiny do NS.⁴²

2.1. Kohabitace první - „*cohabitation hyperconflictuelle*“⁴³

2.1.1. Charakter parlamentní většiny

Již před legislativními volbami 1986 mnohé naznačovalo, že tentokrát by kohabitace nastat opravdu mohla. F.Mitterrand byl do čela státu zvolen jako kandidát PS (Parti socialiste) v roce 1981, jenže se nenaplnila mnohá očekávání, která Francouzi do Mitterranda vkládali. K tomu přispěly jednak nepříliš dobré ekonomické podmínky země a jednak nespokojenost občanů s politickou situací. Zvláště, když se v roce 1984 po odchodu komunistické strany z vlády, prakticky zrušila původní většinová koalice vzešlá z voleb roku 1981. Socialisté také utrpěli ztráty ve volbách do zastupitelstev (1983), Evropského parlamentu (1984) a kantonů (1985). V roce 1985 se Mitterrand a levicová vláda chtěli pojistit proti případné prohře. 10. 7. 1985 byl změněn volební systém z většinového na poměrný, jež měl levici zajistit vítězství v parlamentních volbách. Navzdory tomu zvítězila 16. 3. 1986 pravice.

---

⁴² Ardant, Philippe; Duhamel, Olivier. La Dyarchie. *Pouvoirs : La Cohabitation*. 1999, no. 91, s. 6-7.

⁴³ Ardant, Philippe; Duhamel, Olivier. La Dyarchie. *Pouvoirs : La Cohabitation*. 1999, no. 91, s. 8.

Poměrný systém částečně zafungoval a nedovolil jí získat v NS absolutní většinu, nicméně volby vyhrála. 155 křesel připadlo pravicové RPR a 131 středopравicové UDF. Tito tradiční koaliční partneři tak z celkového počtu 577 mandátů získali většinu. Pravda, absolutní většina unikla pravici o 3 křesla, jenže koalice mohla částečně spoléhat na 5 dalších pravicových poslanců, kteří netvořili kandidátku ani s RPR ani s UDF. Problém představoval nebývalý úspěch FN (Front national), která získala 35 mandátů a přispěla tak k roztržistosti pravicového tábora. Socialistická strana získala 212 křesel,⁴⁴ čímž prezidentská většina prohrála, ale nebyla zlikvidována.

Na otázku, koho pověří sestavením vlády Mitterrand ve vysílání TF1 (Télévision Francaise 1) 2. 3. 1986 odpověděl. „*Prezident republiky zvolí, koho chce. Přirozeně ve shodě s lidovou vůlí...Musím se obrátit na osobnost z většiny, aby řídila vládu...Nikdo za mě nebude vybírat jméno, to mi věřte.*“ Demise levicové vlády Laurenta Fabiuse byla podána a přijata 20. 3. 1986, oznámení vyšlo v JO (Journal officiel) 21. 3. 1986 spolu s nominací Jacques Chiraca na funkci předsedy vlády. Tento krok byl určující pro budoucí případy kohabitace. Prezident jmenoval premiéra z politicky nepřátelského tábora. Ve hře o premiérský post bylo jméno A. Peyrefitte, nicméně Chirac se šikovně zbavil svých případných konkurentů tím, že je zbavil podpory v NS. Své jmenování okomentoval: „*Mitterrand vše akceptoval, nemohl jsem tedy odmítnout*“⁴⁵ (Chirac měl v záloze plán, kdyby Mitterrand nevyhověl jeho podmínkám, navrhl by mu Balladura)⁴⁶. Mitterrand podepsal nominační dekret Chiraca a jmenoval také ostatní členy vlády, které vybral nový premiér. Chirac jmenování formálně spolupodepsal.

Ministerský předseda na první schůzi nově složeného NS využil možnosti, kterou mu poskytuje čl. 49 ústavy. 8. 4. 1986 představil programové prohlášení jeho vlády a požádal poslance o explicitní vyslovení důvěry. Mitterrand vyjádřil svou představu soužití ve svém

---

⁴⁴ Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s. 332

⁴⁵ Massot, Jean. *Chef de l'État et chef du Gouvernement*. Paris : La documentation Française, 2008. 223 s.

⁴⁶ Massot, Jean. *Chef de l'État et chef du Gouvernement*. Paris : La documentation Française, 2008. 223 s.

výstupu na zasedání NS dne 8. 4. 1986. Položil si zde otázku, jak teď, za zcela nové a nevídané konstelace budou fungovat orgány veřejné moci a sám si rovněž odpověděl: „*Ústava, nic než ústava, vše je v ústavě*“.⁴⁷ Zdálo se, že premiér a prezident mohli fungovat ve vzájemné shodě. J. Chirac v prohlášeních přiznával prezidentovi republiky nezcizitelné pravomoci a deklaroval, že vláda bude vykonávat svůj úkol pouze dle znění čl. 20 a čl. 21. Rozpory se ale ukázaly záhy. Pro ilustraci prozatím uvedu situaci, která následovala po skončení první rady ministrů. F. Mitterrad se nenechal vyfotit na tradiční fotografii vlády a prezidenta. Také televizní záběry z této schůze podaly obraz izolovaného prezidenta. Začal si budovat obraz „jednoho proti všem“.⁴⁸

V první kohabitaci se střetly dvě ambiciózní osobnosti. F. Mitterrand uvyklý od 1981 plného rozsahu prezidentských pravomocí a J. Chiraca, který premiérské křeslo bral spíše jako přestupní stanici. Pro představu o Mitterrandově vizi kohabitace uvedme repliku z deklarace F. Mitterranda nad vývojem institucí a roli prezidenta republiky. „*Co se mě týče, pověřili jste mě vykonávat úřad, k jehož vykonávání budu všude, uvnitř, tak vně státu, hájit naše svobody a nezávislost, naše závazky v Evropě a naše postavení ve světě*“.⁴⁹ První kohabitace se charakterizovala jako hyperkonfliktní, na koncích lana totiž stáli političtí soupeři se stejným cílem – v roce 1988 si přitáhnout prezidentský post.

---

⁴⁷ Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s. 333

⁴⁸ Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004

⁴⁹ prohlášení vysílané v televizi a rozhlasu 17.3.1986 citováno dle MAUS, Didier. *Les grands textes de la pratique constitutionnelle de la V République : Edition à jour au 1 mars 1998*. Paris : La documentation Française, 1998. s. 45.

2.1.2. Obrana a zahraniční politika

Obrana

Oblast obrany patří do významných pravomocí prezidenta. Ač se v názorech na vojenské priority státu premiér a prezident lišili, J. Chirac se ve vysílání L'Heure de vérité z 27. 2. 1986 vyjádřil v tomto smyslu. Na otázku moderátora Alberta Roye „v oblasti povolání zastrahovacích sil, kdo rozhodne?“, odpověděl: „Prezident republiky, protože je to jeho zodpovědnost“⁵⁰.

Vláda tak s prezidentem vyjednávala o návrhu zákona o vojenském programu z 1987.⁵¹ Prezident sice byl velitelem ozbrojených sil, nicméně program a financování armády nespádala do jeho kompetencí. „V období prezidentské většiny a ve jménu uznané přednosti prezidenta, je to on, kdo po nezbytných konzultacích řídí podobu zákona, kterou premiér jen podepíše a poté dohlíží na to, aby se zákon dostal na pořad jednání, a aby byl schválen. V období koabitace, tak jak bylo možno sledovat v návrhu zákona vojenského programu na rok 1987, premiérovi připadl rozhodující hlas v jeho obsahu, jelikož plánování rozpočtu armády spadá do jeho kompetence. S tím, že premiér uspořádal priority programu dle vůle velitele armády.“⁵²

Praxe stvrdila významné pravomoci prezidenta. Kohabitace začala ve znamení konfliktů spíše slovních než věcných. Týkalo se to povolení přeletu území americkým letadly, aby bombardovaly Libyi⁵³. Byl to prezident sám, kdo rozhodl a 12. 4. 1986 oznámil, že Francie odmítla. Dohodl se na tom s premiérem a ministrem obrany, kteří byli

---

⁵⁰ Massot, Jean; Vedel, Georges. Alternance et cohabitation sous la Ve République. *Notes et études documentaires*. 1997, no. 5058.

⁵¹ Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s. 335

⁵² Carcassonne, Guy. Le premier ministre et le domaine dit réservé. *Pouvoirs*. 1997, no. 83, s. 67.

⁵³ Roland, Michel; FAVIER, Pierre. *La décennie Mitterrand*. Paris : Seuil, 1990. s. 603

téhož názoru. Ale 23. 4. Chirac cítil, že musí v televizi deklarovat, že to on měl na rozhodnutí hlavní podíl a „*prezident, pravda, reagoval stejně*“. Prezident byl značně rozzuřen.

Druhá, závažnější epizoda, byla názorová hádka o *iniciativě obranné strategie* a projektu amerického prezidenta Regana *hvězdné války*. Konflikt začal 26. 3. 1986, kdy Chirac, nový ministerský předseda deklaroval Mitterrandovi: „*Co se týče obrany, chci, aby se Francie účastnila na Reganově projektu. Je to jeden z mých volebních slibů.*“ Na to Mitterrand odpověděl, že se tak nestane po celou dobu, co tu bude. „*Jestli naléháte, vyhlásím k této otázce referendum a vyhraji ho.*“⁵⁴ Šlo o celkem nepodstatnou poznámku, protože v takové záležitosti by muselo být referendum vládou nebo parlamentem vyhlášeno tak, jako tak. Chirac 22. 5. před zahraničním tiskem, odmítl rozhodnutí Francie neparticipovat na americkém projektu. Prezident 27. 5. během návštěvy ve speciální vojenské škole Saint-Cyr Coetquidan zopakoval své zamítnutí.

Třetí epizoda do opozice postavila prezidenta a ministra obrany v záležitost *missile a roulettes*. Šlo o nový komponent projektu pozemní obrany ministra obrany André Girauda. Chirac jej nejprve obhajoval, ale nakonec, aby se vyhnul střetu s prezidentem, stáhl se a nechal bojovat svého ministra. O zákonu stanovujícím vojenský program se hlasovalo 9. 4. 1987, ale text neobsahoval zakomponování *missile mobile*. Vymezení kompetencí v oblasti strategických zbraní se zde stalo jablkem sváru mezi prezidentem a ministrem obrany.

Ukázalo se, že prezident a premiér by mohli jeden druhého paralyzovat. Ale oba měli zájem na tom, aby Francie mluvila jedním hlasem.⁵⁵ Dohoda probíhala na úzkých radách v Elysée, které svolával generální sekretariát vlády, a vedla hlava státu. Účastnil se jich také premiér, a dle programu jednání, příslušný ministr. Závěrečná zpráva byla vypracována

---

⁵⁴ H. Védrina: Les mondes de Francois Mitterrand citováno podle Massot, Jean; Vedel, Georges. Alternace et cohabitation sous la Ve République. *Notes et études documentaires*. 1997, no. 5058

⁵⁵ Ardant, Philippe; Duhamel, Olivier. La dyarchie. *Pouvoirs*. 1999, no. 91, s. 19.

sekretariátem vlády a rozeslaná účastníkům. Na rozdíl od rady ministrů zde probíhalo skutečně věcné jednání, na kterém se formovala rozhodnutí.⁵⁶

V otázce obrany se kompetence vymezily poměrně záhy, a tak k velkým věcným střetům nedocházelo. Situace v zahraniční politice byla poněkud složitější. Hlavě shoda nad rozdělením kompetencí se hledala poměrně dlouho. Situaci komplikovala i otázka, kam zařadit politiku spojenou s evropskou integrací, která legislativně čím dál tím víc prorůstala do struktur a kompetencí vnitřní politiky země. F. Mitterrand, který hrál od roku 1981 v zahraniční politice první housle, se nechtěl tohoto přednostního práva vzdát. Jeho výhodou bylo, že mohl stavět na svých diplomatických konexích, dosavadních zkušenostech a praxi. 25. 6. 1986 se obrátil na parlament s poselstvím k příležitosti stého výročí narození Roberta Schumanna. Manifestoval tím své zaujetí pro evropskou politiku před parlamentní většinou, která byla v tomto tématu rozdělená.⁵⁷

Zahraniční politika

Než si oba aktéři exekutivy rozdělily své role, bylo počáteční období bohaté na různé diplomatické přešlapy. Protokolární konflikty a hádky o třetí židli⁵⁸ pak zdobily první mezinárodní konference.

4. - 6. 5. 1986 se konal Summit G7 (Sdružení sedmi nejvyspělejších států světa) v Tokiu. Aby J. Chirac demonstroval příchod nových časů, a aby dal najevo, že vláda nebude zůstat pasivní, prosadil si, že se summitu zúčastní spolu s F. Mitterrandem. Dostal se tak do klubu, jehož součástí zdaleka nebyl. F. Mitterrand, tradiční účastník těchto konferencí, již všechny zúčastněné dobře znal a nenechal si ujít žádnou příležitost, kde by mohl nechat J. Chiraca litovat jeho rozhodnutí. Například při závěrečné tiskové konferenci se

---

⁵⁶ Dnes jsou častější než za první (tehdy 15 za rok). Ardant, Philippe; Duhamel, Olivier. La dyarchie. *Pouvoirs*. 1999, no. 91, s. 20.

⁵⁷ Massot, Jean. *Chef de l'État et chef du Gouvernement*. Paris : La documentation Française, 2008. 223 s.

⁵⁸ Zvyk je takový, že pro každou delegaci jsou vyhrazené dvě židle – jedna pro zástupce státu, jedna pro ministra, většinou ministra zahraničí.

pro předsedu vlády nenašlo jiné místo než u paty stupínku, na kterém mluvil prezident republiky. Od té doby se J. Chirac rozhodl soustředit spíše na vnitřní politiku Francie.⁵⁹

26. - 27. 6. 1986 se v Haagu konalo zasedání Evropské rady, kde F. Mitterrand pevně oponoval tomu, aby byla francouzské delegaci dodána třetí židle, židle pro předsedu vlády. Tato situace vyústila v absenci ministra zahraničních věcí.

Na francouzsko-španělském summitu v Madridu 11. - 12. 3. 1987, budila konverzace Chiraca a Mitterranda zdání, že se před tiskem slovně přetahovali o zásluhy na vstupu Španělska do Společenství a na zlepšení bilaterálních vztahů v oblasti boje proti baskickému terorismu.

Shrneme-li to, kohabitace v nejdůležitějších oblastech diplomatického jednání Francie nevadila. Pro kandidáty prezidentských voleb 1988 bylo důležité, aby nepoškodili obraz Francie na mezinárodní scéně. Konfliktní jednání by jim politické body u veřejnosti rozhodně nepřineslo. Za to jim stály i občasné ústupky v této doméně. Chirac v rozhovoru pro *Le Monde* 8. 7. 1987 prohlásil, že jemné rozdíly mezi prezidentem a premiérem neměly žádnou důležitost, „hlavní bylo, že naši partneři porozuměli, že socialistický prezident a ne-socialistická vláda mluví jedním hlasem.“ Ve zpětném hodnocení se nedalo popřít, že to byl prezident, kdo udával tón zahraniční politiky, hlavně co se týkalo politiky evropské.⁶⁰

2.1.3. Vnitřní politika

Rada ministrů

Chirac v roli ministerského předsedy 20. 3. 1986 před parlamentem deklaroval, že aby mohl rychleji prosadit některé body svého programu, využil k tomu čl. 38 ústavy. F. Mitterrand na to reagoval ve svém poselství parlamentu, že nařízení podepíše a nechá je tak projít procedurou dle čl. 38 jen za určitých podmínek. Chirac Mitterrandovi dost ustupoval a

---

⁵⁹ Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s. 335

⁶⁰ Massot, Jean. *Chef de l'État et chef du Gouvernement*. Paris : La documentation Française, 2008. 223 s.

zmíněné podmínky plnil. Mitterrand nakonec nařízení většinou nepodepisoval s komentáři typu: Je to pro mě otázka svědomí, které bez jakýchkoliv ohledů mám vůči národnímu zájmu. Tímto způsobem si přivlastnil právo dohledu, které v textu ústavy nenajdeme. Tato prezidentská praxe byla velmi diskutabilní.⁶¹ Původní nařízení tak do legislativy státu procházela skrz návrhy zákonů. Prezident nevyužíval čl. 61, přes který by se mohl obrátit na ústavní radu. Tato forma vlády moc nevyhovovala, protože celý proces změn, plnění jejích politických slibů, zpomalila.⁶²

Spory, ke kterým docházelo, můžeme rozčlenit do třech oblastí. Jednalo se zaprvé o otázky sociální, zadruhé o otázky ústavní a zatřetí o otázky politické.

Co se týkalo sociální oblasti, na první schůzi rady ministrů 20. 3. 1986 odmítl podepsat takové změny v sociálním zabezpečení, které by představovaly krok zpátky vůči dosavadním platným zákonům. Na druhé schůzi rady ministrů 26. 3. 1986 F. Mitterrand oznámil, že by nepodepsal nařízení, které by odstranilo povinnost úředního povolení propuštění. Schůze z 9. 4. 1986 se nesla ve stejném duchu. Prezident tehdy odmítl do budoucna podepsat nařízení umožňující privatizaci podniku, který před rokem 1981 tvořil součást veřejného sektoru. Smířlivý Chirac tak na seznam privatizovaných podniků připustil jen ty, které byly znárodněny za F. Mitterranda. I přes tyto ústupky F. Mitterrand v televizním vysílání dne 14. 7. 1986 oznámil, že tato nařízení o privatizacích nepodepíše. Privatizace nakonec prošly formou zákona 2. 8. 1986.

V rámci oblasti ústavního pořádku, 2. 10. 1986 odmítl podepsat nařízení o vymezení volebních obvodů a návratu k většinovému volebnímu systému. Chirac tak opět musel absolvovat dlouhý legislativní proces, dvojí projednávání zákona u ústavní rady a zákon byl přijat až 24. 11. 1986.

Do sporů spadajících do politických otázek, bychom zařadili i Mitterrandovo nepodepsání nařízení o flexibilitě pracovní doby ze 17. 12. 1986.

---

⁶¹ Cohendet, Marie-Anne. *Cohabitation et Constitution. Pouvoirs : Cohabitation*. 1999, 91

⁶² Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s. 335

Mezi jinými prezident využil také svého práva odmítnout dát určitou věc na pořad jednání rady ministrů. 14. a 21. 5. 1986 zákon o statutu Nové Kaledonie, 11. 6. 1986 zákon o audiovizuálních prostředcích a vstupu a pobytu cizinců ve Francii, 13. 9. 1986 vojenský program, 12. 11. 1986 národnostní zákoník, 19. 11. 1986 privatizace vězení.

Parlament

Prezidentovou má možnost vystoupit na plénu parlamentu a přednést zde své poselství poslancům. Dále může na návrh premiéra svolat parlament k mimořádnému zasedání. V prosinci 1987 komunistická strana v parlamentu blokovala přijetí zákona reformujícího statut státního podniku Renault. Premiér měl v úmyslu dát toto jednání na pořad dne výjimečného zasedání parlamentu. Jenže prezident připomněl, že je to on, kdo by musel pořad dne mimořádného zasedání podepsat a odmítl.

Obě kohabitace byly na přímé poselství prezidenta národu bohaté. Na rozdíl od období shody, prezident si ze svého práva promluvy k národu vytvořil neustálý instrument censury jednání vlády. 7. 12. 1990 ve svém interview *Moje kohabitace*⁶³ na TF1 Chirac tuto praxi vehementně kritizoval: „vzácně uběhl týden či 14 dní, aniž by při nějaké příležitosti, Mitterrand nehodil několik poznámek pro zdůraznění svého nesouhlasu s vládou, kritizující její politiku, pokoušející se ji destabilizovat. To je spíše chování předsedy strany, než hlavy státu.“

Veřejný prostor

Mitterrand se angažoval ve studentských protestech, které ve Francii probíhaly v listopadu a prosinci roku 1986. Vláda chtěla prosadit návrh zákona Devoquet, který reformoval vysoké školství. Vysokým školám měl zajišťovat větší autonomii. Tento zákon měl za cíl vytvořit jen tolik vysokoškolských míst, aby to reálněji odpovídalo poptávce po absolventech na trhu práce. To s sebou neslo i zavedení přijímacích řízení na některých školách. Právě proti této elitářské praxi se strhly protesty. Zákon byl nakonec vládou 8. 12. odvolán. Mitterrand se dále slovně zastal stávkujících železničářů, jejichž delegaci v lednu

---

⁶³ Uveřejněno v Le Quotidien de Paris z 8.12.1990

1987 přijal v Elysejském paláci. Od té doby v Elysée hledali útočiště ti, kterým se nelíbila politika vlády, neboť Mitterrand se stal jejich ochotným posluchačem.

Z příkladů mezinárodní politiky vyplývá, že premiér uznával jistou přednost prezidenta. Jeho zahraniční vystoupení byl ale schopen, prostřednictvím svých ministrů, korigovat. Přednost prezidenta předsedové vlád uznávali i proto, že jejich ambicí bylo spočinout jednou v prezidentské funkci. Nic by je nepřipravilo o politické body tolik, jako zdiskreditování obrazu velké, jednotné a mocné Francie. Došlo-li přece jen k nějakému sporu, hrálo se o to, neztratit příležitost být viděn. Elgie podotýká *„Chce-li prezident důkladně kultivovat svou roli ve vysoké politice, je nutné, aby se pouštěl i do domény nižší politiky. Prezidentské volby se totiž vyhrávají na tématech „denního chleba“, vyhraje-li je, prezident pak musí nějakým způsobem své volební sliby řešit. A právě na tomto poli každodenní politiky může dojít ke střetům kompetencí mezi prezidentem a premiérem.“*⁶⁴ Prezident fakticky činnost vlády nikdy nezablokoval, jen potřeboval, aby o něm bylo slyšet.

Toto období skončilo vítězstvím prezidenta – znovuzvolením. Toto vítězství také znamenalo, že prezidentská funkce nevyšla z kohabitace oslabená. Mitterrand se vlastně stal obhájcem institucí z pera De Gaulla. Jeho mise *garanta znění ústavy* a potažmo obhájce gaullistických institucí pokračovala i za druhé kohabitace. Tyto aktivity tvořili těžiště jeho veřejného angažmá.

2.2. Druhá kohabitace - „une cohabitation hyperconsensuelle“⁶⁵

2.2.1. Charakter parlamentní většiny

Druhá kohabitace se od první velmi liší, vyvstala ale z podobné situace. V roce 1993 v legislativních volbách levice prohrála. Pravici se navíc podařilo získat velmi silný mandát a obsadila absolutní většinu, 85% křesel v NS.

---

⁶⁴ Elgie, Robert. *Semi-presidentialism in Europe*. Oxford : Oxford University Press, 1999. 320 s.

⁶⁵ Ardant, Philippe; Duhamel, Olivier. *La Dyarchie. Pouvoirs : La Cohabitation*. 1999, no. 91, s. 8.

F. Mitterrand opět odmítl rezignaci a vláda Bérégovoy podala 29. 3 demisi. Chirac, který nedokázal svou funkci premiéra proměnit v úspěšného prezidentského kandidáta, se rozhodl změnit strategii a navrhl Mitterrandovi Balladura. Prezident Balladura jmenoval hned 29. 3., aniž by se s premiérem vůbec setkal. Přímou to oznámil v televizním vysílání, bez jakékoliv konzultace s novou většinou. Toto gesto vypadalo jako suverénní výběr prezidenta republiky, který nevyčkával, aby s někým vyjednával své rozhodnutí. Přesně to tím Mitterrand sledoval.

Eduard Balladur byl velkým přítelem J. Chiraca. V jeho poslední vládě zastával post státního ministra, do jehož kompetencí spadala oblast ekonomiky. Takže E. Balladur byl hlavním strůjcem projektu privatizací. Po neúspěšných prezidentských volbách prohlásil, že pro příště bude třeba vyvarovat se chyby navrhnout na post premiéra budoucího prezidentského kandidáta. Navrhoval tedy sebe a zároveň pro příští prezidentské volby slíbil podporu J. Chiracovi. Doufal však, že se politická situace vyvine v příležitost kandidatury pro předsedu vlády.⁶⁶ Jeho naděje nemusely být nutně liché, vždyť politické prostředí slabé opozice a prezidenta, s kterým se do budoucna již nepočítalo, takovému předpokladu nahrávalo. Mitterrandovi bylo v roce 1993 76 let. Navíc v roce 1992 byl zčásti zveřejněn jeho zdravotní stav a vyšlo najevo, že prezident byl vážně nemocen.

Vláda E. Balladura čítala 15 ministrů za RPR a 14 ministrů za UDF. Také přistoupila k pronesení programového prohlášení vlády dle čl. 49.1. Důvěru vláda získala s převahou 457 hlasů proti 81. Co se týkalo struktury vlády, jedna novinka nešla opomenout. Byl zaveden úřad ministra pro komunikaci s NS a ministra pro komunikaci se Senátem. „*Lépe bychom klientelistické záměry nemohli demonstrovat.*“⁶⁷

---

⁶⁶ Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s. 408

⁶⁷ Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s. 409

2.2.2. Obrana a zahraniční politika

Obrana

Za druhé kohabitace došlo jen k jednomu nesouladu v oblasti obrany, který se nakonec vyvinul ve prospěch prezidenta. A to o zastavení jaderných zkoušek. Mitterrand se nadále vymezoval proti jejich povolení. 4. 7. 1993 obě hlavy exekutivy rozhodly o dva roky prodloužit platnost moratoria o jaderných pokusech.⁶⁸ Toho využil Chirac a přes kritiku ministra obrany F. Léotarda kritizoval Balladura kvůli slabosti před prezidentem. Ve své životopisné knize Balladur popsal, že jej Chirac navštívil a „řekl, že mohu prezidenta obejít, a vojenští hodnostáři, že mě poslechnou“. Tak ale Balladur situaci nevnímal. Sám si to ověřil u *Chef d'état-major des armées*. Na konferenci 5. 5. 1994 Mitterrand zopakoval, že žádné jaderné pokusy do května 1995 nebudou. „*To je mé rozhodnutí.*“ Balladur reagoval slovy „*Nemám žádný prostředek pro přinucení Mitterranda k rezoluci, kterou odmítá.*“⁶⁹

Zahraniční politika

Jestliže se v této oblasti pozice premiéra a prezidenta za první kohabitace hledala delší dobu, za druhé kohabitace tvořila zahraniční politika nejvíce konsensuální oblast exekutivy. Protokolární hádky se staly zapomenutou minulostí. E. Balladur se dostatečně poučil z nepříjemností svého předchůdce J. Chiraca. Raději se realizoval na poli vnitřní politiky.

V mezinárodní agendě se premiér spoléhal na svého ministra A. Juppého. Ale příklad ekonomické a sociální politiky na mezinárodním měřítku představovaly summity skupiny G7. Účasti na mezinárodních summitech se E. Balladur vzdal. Neopomněl ale na ministerské radě z 30. 6. 1993 (týden před summitem G7 v Tokiu) dojednat komuniké, aby tak formuloval pozici Francie. V *Deux ans à Matignon*, shrnul „*Konečně ani v Tokiu, ani v Neapoli, nebylo*

---

⁶⁸ Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s. 414

⁶⁹ E. Balladur: *Deux ans à Matignon* citováno podle MASSOT, Jean. *Chef de l'État et chef du Gouvernement*. Paris : La documentation Française, 2008

*rozhodnutí, které by nemělo můj předcházející souhlas, přijato.*⁷⁰ Účastnil se pouze schůzek v rámci EU (Evropská unie). Na nich se někdy s prezidentem střídal, aby mohl jet také A. Juppé. Naopak zase Mitterrand neupíral premiérovi právo setkávat se s významnými osobnostmi jako Jelcin či Clinton. Bez několika incidentů se mezinárodní vystoupení neobešla. Nicméně premiér sám přiznal, že je zapříčinil on, když příliš poukazoval na roli své vlády při zahraničních vyjednávání, aniž by zmínil prezidenta republiky. Mohli jsme zde vysledovat jakousi konkurenci sdělení, což nutně vedlo k okamžitému znovu prohlášení prezidenta o svých přednostních právech.⁷¹

Životopisná kniha *Deux ans à Maitignon* E. Balladura je protkána pochvalami adresovanými prezidentovi, které připomínají ty, které Mitterrand, více skrytě, adresoval Chiracovi. Ve finále Balladur uvedl: *„Na důležitých projektech mi Mitterrand pomohl: vyjednávání o GATT (Všeobecné dohody na clech a obchodu) a Paktu stability, na zajištění francouzské humanitární mise ve Rwandě. Může si blahopřát k tomu, že hrál důležitou roli v zahraniční politice, což bylo nové, z důvodu klidného prostředí existujícího mezi Mitterrandem a mnou.*“ Hubert Védria⁷² to z pohledu Elysée okomentoval slovy: *„kvarteto Mitterrand-Balladur-Juppé-Léotard povede koherentním způsobem francouzskou zahraniční politiku během těchto dvou let.*“ Ale nepopíral, že v záležitosti GATT, to byl *„Balladur, který znamenitě řídil dílo, koordinaci a závěrečné vyjednávání od dubna do prosince 1993“.*

2.2.3. Vnitřní politika

Za situace, kdy v čele státu stál méně bojovný prezident, a opozice byla slabá, měl premiér volné ruce. Pokusil se o zavedení nového stylu, který byl charakterizován otevřeností,

---

⁷⁰ Suet, Patrick. Le premier ministre, acteur économique et social. *Pouvoirs*. 1997, no. 83, s. 21-30.

⁷¹ Massot Jean; Vedel, Georges. Alternance et cohabitation sous la Ve République. *Notes et études documentaires*. 1997, no. 5058.

⁷² H. Védria: Les mondes de Francois Mitterrand citováno podle Massot, Jean; Vedel, Georges. Alternance et cohabitation sous la Ve République. *Notes et études documentaires*. 1997, no. 5058.

pedagogickými sklony, rozhodností.⁷³ E. Balladur byl osobně svázán s procesem privatizací započatým za předchozí Chiracovy vlády a s ním pokračoval i na premiérské pozici. Nová většina se činila i v oblasti institucí.

Ústavní revize

Na konci funkčního období předchozí vlády, F. Mitterrand inicioval dva návrhy ústavního zákona, které navrhla Vedelova komise pověřená prozkoumáním případné potřeby revize ústavy.

První se týkal CSM, čl. 65. Předsedal jí prezident a místopředsedou byl ministr spravedlnosti. Dále v ní zasedalo devět osobností, jejichž nezávislost nebyla zaručena, protože byli jmenováni prezidentem republiky. Reforma změnila složení a kompetence CSM. Podstatně snížila roli hlavy státu ve jmenování členů a rozšířila případy, kdy prezident mohl nominovat pouze na návrh CSM. Činnost Vedelovy komise byla ohrožena příchodem Balladurovy vlády. Ještě tato změna ale byla 27. 7. 1993 přijata, jelikož veřejnost jí vnímala jako žádoucí. Do této doby CSM budila dojem příliš zpolitizovaného soudního orgánu. Atmosféru shody obou představitelů exekutivy mohl narušit jen mírný boj o zásluhy na této ústavní změně. Vedelova komise původně navrhla hlubší reformy. Například zavést referendum z lidové iniciativy či zrušení čl. 16. To vláda odmítla. Vyhodnotila totiž, že tyto změny by jí politické body nepřinesly. Prezident tedy hlubší reformy neprosadil. Ve stejném procesu revize ústavy se prosadilo i vytvoření soudní instituce *Cour de Justice de la République*, čl. 68.1., čl. 68.2., čl. 68.3. Tento soudní dvůr byl pověřen posouzením trestní odpovědnosti členů vlády. Dříve byly tyto případy projednávány způsobem, který činil členy vlády prakticky trestně neodpovědnými. Tato změna byla přijata také kvůli tlaku veřejného mínění. Po aféře *kontaminované krve* z 1985 bylo nutné celkový stav politické scény alespoň

---

⁷³ Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s.409

formálně očistit.⁷⁴ Autoři citované knihy však kritizovali tuto změnu jako nerozvážnou, jelikož „*judiciariser la politique et politiser la Justice*“.

Druhá ústavní změna byla z hlediska vnitropolitického konsensu konfliktnější. Aby byly francouzské zákony kompatibilní s Schengenskou úmluvou, musela být legislativa upravena v oblasti vstupu, přijetí a pobytu cizinců ve Francii. Takový zákon představil ministr vnitra Ch. Pasqua. Skupina levicových poslanců jej ale podstoupila ústavní radě k posouzení. Ta rozhodla, že některé články jsou protiústavní. Vláda se rozhodla prosadit změnu ústavy. 19. 11. 1993 byla tato změna přijata na Kongresu.⁷⁵ Zákon Pasqua cílil proti nelegální imigraci a celkově zpřísnil podmínky pro udělení francouzského státního občanství. Podpořil ho i premiér, který k údivu všech získal také podporu socialistického prezidenta. Tak byla 25. 11. 1993 přijata ústavní změna, která přinesla nový čl. 53.1. o právu na azyl. Tím, že se jednalo o změnu, kterou vyžadovaly závazky vůči mezinárodní smlouvě, mohl si Mitternad svým schválením zákona, proti kterému se stavěl tábor levice, zachovat tvář. Senátor Michel Charasse pak prohlásil: „*postup prezidenta republiky z něj dělá nejen strážce ústavy, ale také garanta našich mezinárodních závazků*“.⁷⁶

Justice

Na tomto poli ke sporu mezi premiérem a prezidentem nedošlo. Aféra Halphen však naznačila mnohé v kompetentnosti dvou hlav exekutivy. Vrchní vyšetřující soudce Halphen čelil hrozbě odvolání kvůli citlivé korupční aféře. Obvinění ale přišlo od jeho nevlastního otce a celkově bylo dosti pochybné. Prezident republiky se obrátil na CSM 22. 12. 1994. 30. 1.

---

⁷⁴ z Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s.403: V 80létch byla oběvena nemoc AIDS. Například ve Francii trvalo, než se darovaná krev začala z tohoto důvodu testovat. Během tohoto období se kontaminovaná krev dostala k nemocným a mnoho lidí zemřelo. Za jejich smrt se musela zodpovídat vláda Laurenta Fabiua. Procedura odvolání a obvinění zodpovědných politiků bylo natolik zdlouhavá, že to zdiskreditovalo prakticky celou politickou scénu.

⁷⁵ <http://mjp.univ-perp.fr/france/pjlc1993-3.htm>

⁷⁶ Massot, Jean; Vedel, Georges. *Alternace et cohabitation sous la Ve République. Notes et études documentaires*. 1997, no. 5058.

1995 pronesl prezident obhajující řeč v Halphenův prospěch. Ballardur uznal, že tato aféra by Halphenovi způsobila dost křivd. Pozdější vývoj navíc ukázal na případ telefoních odposlechů proti samotnému nevlastnímu otci soudce, z čehož tisk udělal poprask. Tento případ nepatřil do kompetenčního sporu. Mohli bychom však říct, že oblast soudnictví přináležela hlavě státu a za kohabitace se stávala sdílenou, což mohlo přinést mnohé obtíže.⁷⁷

Mimořádná parlamentní zasedání

Ostrý politický střet se také za druhé kohabitace udál kolem otázky školství. Stále platilo, že místní samospráva nemohla dotovat zřízení školských zařízení. Tento zákaz figuroval v zákonu Falloux z 1850⁷⁸. Takže došlo k úsměvné situaci, kdy se laická veřejnost postavila za zachování tohoto zákona. Na jaře poslanec M. Bourg-Broc navrhl změnu. Opozice následně spustila sérii parlamentních obstrukcí. Prostřednictvím tisíců pozměňovacích návrhů chtěla dosáhnout toho, aby se zákon nestihl projednat do konce běžného termínu zasedání. Vláda chtěla zákon projednat v rámci mimořádného zasedání 1. července. Prezident odmítl podepsat dekret povolující konání mimořádného zasedání a zákon byl odsunut na podzimní zasedání. Na podzim pokračovala opozice obstrukcemi v Senátu. Zákon byl konečně schválen. 13. 1. 1994 ale ústavní rada vyhodnotila jeho podstatné paragrafy jako protiústavní. Vláda ještě doufala, že by prezident mohl využít práva vrátit zákon k projednání (čl. 10). Takový postup prezident s potěšením odmítl. Příznivci laické veřejnosti oslavovali. Zákon byl vydán 21. 1. 1994. Bez článků, které neschválila ústavní rada, ale neměl velký smysl. Spor začala levice, vyvinul se ve prospěch soukromého školství, ale vítězství nebylo úplné.⁷⁹

---

⁷⁷ Massot, Jean; Vedel, Georges. *Alternace et cohabitation sous la Ve République. Notes et études documentaires*. 1997, no. 5058.

⁷⁸ zde byla uvedena jako jediná podpora veřejných institucí, neboť jinak byl text velmi nakloněn náboženskému školství

⁷⁹ Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s. 413

Pořad jednání parlamentu

Kohabitace E. Balladura a F. Mitterranda trvala dva roky. I ona si prošla svým vnitřním vývojem. Když se schylovalo k jejímu konci, pro oba aktéry začala být výhodná určitá stejná politická strategie. Uvedme příklad návrhu zákona organizující primárky v rámci jednotlivých stran. Ty by vygenerovaly jediného stranického kandidáta na post prezidenta. S tímto nápadem přišel 1994 Ch. Pasqua. Viděl v tom možnost, jak se vyhnout případnému boji uvnitř RPR E. Balladur proti J. Chiracovi. Ani Mitterrand tento návrh neuvítal. Úspěšně jej odmítl zapsat na pořad jednání parlamentu

Jednání na Radě ministrů

Balladur často apeloval na Mitterranda, aby neblokoval zapsání určitého návrhu na pořad dne rady, aby to pak nemusel vydávat jako čistě projekt premiéra, ale aby to neslo statut návrhu rady vlády (po schválení radou státu). Prezident tak mohl hrát roli tribuna lidu a mohl dávat veřejně najevo svůj nesouhlas, ať už z osobních pohnutek či z hlediska ústavnosti zákona. (14. 4. 1993 projekt v oblasti bezpečnosti, 10. 5. 1993 statut la Banque de France, 19. 5. 1993 kontrola totožnosti, 26. 5. 1993 privatizace, 22. 6. 1994 vidéo-surveillance). Novým jevem bylo, že za druhé kohabitace se prezidentovi námitky nesly v duchu poukazování na neústavnost vládních kroků. To nic nezměnilo na faktu, že prezident neměl pravomoc oponovat návrhu zákona o daních.

Emancipace prvního ministra

Balladur si osvojil oblast hospodářské politiky jak svou doménu. Přicházel s novými politickými iniciativami. Na začátku svého mandátu, v 1993, byl přesvědčen, že ekonomický růst nenastane, když nebude panovat důvěra v ekonomiku země. Rozhodl se pro půjčku. To uspělo a úspěch byl do budoucna asociován s jeho jménem. Ukázalo se, že bylo-li třeba, hrál ústřední roli v oblasti ekonomické a sociální premiér.⁸⁰ E. Balladur uspěl za kohabitace lépe než J. Chirac. Jeho strategií bylo vytvářet různé odborné komise a následně přicházet před prezidenta i veřejnost s hotovými návrhy. Vysvětlovat práci vlády. E. Balladur si uvědomil,

---

⁸⁰ Suet, Patrick. Le Premier ministre, acteur économique et social. *Pouvoirs*. 1997, no. 83, s. 79.

že politický a administrativní kalendář jsou dvě věci. Šlo o to urgovat právě administrativní práci. V tomto J. Chirac zaostával, nedařila se mu rychlá řešení.⁸¹

Hugues Portelli uvádí hypotézu, že „*funkce předsedy vlády je za V. republiky nevděčná, jelikož v sobě koncentruje nepopulárnost, které se chce prezident vyhnout.*“ O prvním případě kohabitace můžeme říci, že to platí. O druhé však méně. Vidíme, jak důležité jsou pro charakter funkcí premiéra a prezidenta politické ambice těchto osobností. Hugues Portelli uznává, že E. Balladur se jako premiér těšil stálé popularitě, což mu usnadňoval jen malý odpor ze strany F. Mitterranda. Dodává ale, že v posledním měsíci jeho vlády zvítězila nepopularita prezidentského kandidáta nad jeho popularitou ve funkci ministerského předsedy. Tento post v očích veřejnosti skutečně přetrvává jako méně záslužný. Autor k osobě premiéra shrnul: „Premiér se postupně emancipoval. Může za to neschopnost prezidenta zajistit si parlamentní většinu po celou dobu svého mandátu a rostoucí obtíže s definicí jeho funkcí: centralizace ekonomiky (sdílené pravomoci), ztráta pozice Francie jako světové mocnosti (oblast diplomacie a obrany). To vše je v delším časovém horizontu ku prospěchu premiéra, jehož pole působnosti se rozšiřuje s tím, jak se prezidentovo ztenčuje. Konkurence osobnosti prezidenta V. republiky je stále obrovská. A tak je emancipace premiéra limitována dominancí prezidenta a faktem, že jeho nejvyšším cílem je jednou zastávat funkci prezidenta. Uzavírá „nelze konstatovat, že ministerský předseda je slabý za dob prezidentské majority a silnější za období kohabitace“.⁸²

Za druhé kohabitace zůstávalo v mezinárodní politice postavení premiéra a prezidenta v podstatě shodné. Ač E. Balladur nebyl nijak výrazně aktivní v oblasti osobní účasti na konferencích, rozhodně se však nechával o všem informovat a postup Francie v zahraničních otázkách v podstatě koordinoval. Ve vnitřní politice, nahradil Balladur prezidentovu roli aktéra sociálního dialogu.⁸³ Za druhé kohabitace se premiér, dle písma ústavy, stal ústředním

---

⁸¹ Suet, Patrick. Le Premier ministre, acteur économique et social. *Pouvoirs*. 1997, no. 83, s. 80.

⁸² Portelli, Hugues. Les premiers ministre:essai de typologie. *Pouvoirs*. 1997, no. 83, s. 21-30.

⁸³ Suet, Patrick. Le Premier ministre, acteur économique et social. *Pouvoirs*. 1997, no. 83, s. 87.: Dokladem je krize kolem propouštění po spuštění privatizace Air France 1993, stávka v SNCF v 1995. V Matignonu organizoval schůze zaměstnavatelů a odborů.

aktérem ekonomické a sociální politiky. Zatímco prezident F. Mitterrand se posunul do pozice obhájce litery ústavy a institucí V. republiky. Tato koabitace se dnes označuje jako poklidné soužití premiéra a prezidenta. Spory se totiž přesunuly dovnitř jednotlivých politických pólů.

3. Třetí kohabitace 1997 - 2002

Za třetí kohabitace čekalo na její aktéry pět let společného soužití. Jak prezident, tak premiér navíc projevovali ambice, které sahaly za hranici roku 2002. Zde najdeme důvody, pro které třetí kohabitace nemohla být konfliktní jako kohabitace první a zároveň se nemohla nést v konsensuálním duchu druhé kohabitace. Tuto část práce tedy rozdělíme na dva oddíly. V prvním budeme sledovat vztah uvnitř exekutivy v letech 1997 - 2000, ve druhém budeme hovořit spíše o zjevné volební kampani let 2000 – 2002. Začneme představením politické situace, která dala vznik již třetí kohabitaci ve Francii.

3. 1. Vznik pětileté kohabitace

3. 1. 1. Legislativní volby

Legislativní volby byly v roce 1997 vyhlášeny specifickým způsobem. Prezident J. Chirac, který byl ve funkci od 17. 5. 1995 rozhodl o rozpuštění NS dle čl. 12. Časy vlády vedené A. Juppém, věrným Chiracovým spolupracovníkem⁸⁴, tím skončily. Jeho vláda byla totiž v očích veřejnosti dosti nepopulární. V době jejího mandátu soudní moc často vytýkala politikům ilegálnost některých jejích kroků, jednalo se například o neoprávněné telefonní odposlechy apod. Sám premiér se dostal do podezření zneužívání svého postavení, když svému synovi zajistil byt se sníženým nájemným.

A. Juppé se pokusil o nápravu těchto politických neobratností tím, že 7. 11. 1995 podstatně obměnil personální složení vlády. Na podzim 1995 Chirac vystoupil s prohlášeními ve smyslu, že by bylo třeba snížit deficit veřejných financí. Do pozadí tak ustoupilo udržení systému sociálního zabezpečení a A. Juppé přijal rázné kroky, které měly ozdravit veřejné finance. Jenže u veřejnosti se setkal s nepochopením a následovalo svolání série závažných stávek. A. Juppému chyběla především schopnost Francouze o svých reformách přesvědčit.

---

⁸⁴ Nepatřil do pravicového tábora, který podporoval v 1995 prezidentskou kandidaturu E. Balladura. „Zachoval svou věrnost J. Chiracovi i v době, kdy mu průzkumy nedávaly žádnou šanci.“: Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s. 430

Prezident si byl vědom poklesu popularity Juppého vlády a začal rozmýšlet, kterak tomuto negativnímu vývoji zabránit. Obecně se prezident k využití pravomoci na rozpuštění NS uchyluje pro řešení problému většiny v NS. V historii šlo o většinu, která „byla ochabující jako v 1962, nejistá a bezmocná jako v 1968 nebo ji bylo třeba vytvořit tak, jako po prezidentských volbách v 1981 a 1988... Rozpuštění v 1997 bylo také řešením problému majority, ale na rozdíl od předešlých necílila na urychlené řešení problému.“⁸⁵ J. Chiraca o vhodnosti tohoto kroku přesvědčily průzkumy veřejného mínění, které se dotazovaly, jak by lidé volili. Z takové otázky vycházela dosavadní většina ještě pozitivně. Prezident ale nevzal v úvahu, že tyto výzkumy pocházely od občanů, pro něž legislativní volby nebyly na pořadu dne. Prezidentovo rozhodnutí k jejich předčasnému konání bylo pro Francouze překvapením.

Na Chiraca pozitivní průzkumy působily magickou silou a rozhodl se záměr realizovat.⁸⁶ Ukázalo se, že předčasné volby budou pro pravici výhodnější než ty řádné plánované na rok 1998. J. Chirac disponoval impozantní parlamentní převahou, ale jeho autorita vůči ní zůstávala relativní. Parlamentní většina byla vnitřně rozdělená mezi příznivce Balladura a Chiraca.⁸⁷ „Třeba že formálně byla kontrola prezidenta jeho strany RPR zajištěna premiérem a zároveň šéfem RPR, vnitřní neshody přetrvávaly. Rozhodnutí Chiraca rozpustit NS jeden rok před koncem jeho legislativního mandátu, v tomto kontextu znamenalo potvrzení prezidentova vedení pravice: rozpuštění je aktem nepodléhajícím kontrasignaci, kterým prezident sám na sebe bere politickou odpovědnost, i když zároveň neoznamuje důsledky, které by si vzal z případného neúspěchu.“⁸⁸

J. Chirac NS rozpustil 21. 4. 1997. Podle ústavního právníka Jeana-Clauda Colliarda tento akt nebyl protizákonný, ale dokázal, že ve Francii je to prezident, kdo se hlásí k

---

⁸⁵ Jean-Claude Colliard v élections législatives de 1997 čl. v droit constitut.

⁸⁶ Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s. 444

⁸⁷ Balladur kandidoval v roce 1995 stejně jako Chirac. To rozdělilo stranu na dva tábory. Negativní dopad i pro budoucí jednotnost strany RPR a pravice vůbec.

⁸⁸ Portelli, Hugues. Arbitre ou chef de l'opposition? *Pouvoirs : La Cohabitation*. 1999, no. 91, s. 63.

odpovědnosti za svou většinu. Chirac tento krok prezentoval jako národní zájem. Francouzi si jej však vyložili jako jeho osobní politický záměr. První kolo voleb proběhlo 25. 5., druhé 1. 6. Lídr Socialistické strany Lionel Jospin šel do volebního klání s konceptem pluralitní levicové většiny, s čímž uspěl stejně jako dříve Mitterrand a jeho příznivci obsadili 319 křesel⁸⁹. Naproti tomu pravice jen 256 křesel, čímž byla pozice J. Chiraca, do které se dostal po rozpuštění NS, oslabena. Toho si byl vědom. V pondělí 2. 6. Chirac přijal L. Jospina, jakožto předsedu nejsilnější parlamentní strany, aby mu navrhl premiérský post. V úterý 3. 6. již byla nominace publikována v JO.

3. 1. 2. Nová většina v NS

Jako v předchozích případech kohabitace i tentokrát byl prezident ochoten jmenovat premiérem svého politického soupeře. Dle A. Peyrefitta to, že kohabitace začínala výběrem kandidáta z opačného politického tábora znamenalo, že vznikla aktem vzdání se svobody výběru, což zakládalo možnost kohabitace. Dále napsal: *„kohabitace narušuje bipolární fungování systému. Staví prezidenta do pozice rukojmího vlády. Pro to hlavní je vláda libre, pro to hlavní prezident n'est pas libre. Tím, že všichni kohabituující prezidenti jmenovali premiéry z opačného politického tábora, předběhli parlamentní legitimitu. Přesedlali z legitimacy delegované na legitimitu přenesenou. Věřili, že tak zachovají svou vlastní legitimitu. Ale ve skutečnosti riskovali, že se jejich legitimita rozpustí nedostatkem používání. Co je legitimitou zvoleného než to, že vykonává to, proč byl zvolen?“*⁹⁰

Shugart se s Peyrefitem shodl na tom, že prezident neměl jinou možnost, než pověřit sestavením vlády vítěze legislativních voleb. V kontextu Francie to ale předně interpretoval jako jasný důsledek kombinace premiérsko-prezidentského režimu a stabilního stranického systému. Tato historická zkušenost tak přinesla neopomenutelnou výpovědní hodnotu pro teorii poloprezidentského režimu. Chirac, ač z pozice prezidenta se rozhodl pro rozpuštění NS a vypsání předčasných legislativních voleb s jediným cílem udržet v NS jemu nakloněnou většinu. V podmínkách standardního parlamentarismu to bývá pouze osoba premiéra, která

---

⁸⁹ PS 241, 7 écologistes, 12 radicaux, 21 divers gauches, 38 communistes.

⁹⁰ Peyrefitte, Alain. Les trois cohabitations. *Pouvoirs : La Cohabitation*. 1999, no. 91, s. 28-30

řeší existenci parlamentní většiny, které by podporovala jeho vládní kabinet. Ne tak ve Francii.

Z výsledků předčasných voleb zaprvé vyplynulo, že síla prezidentovy pozice byla odvozena od jeho zázemí v parlamentu. Zadruhé z nich bylo možné usoudit, že prezidentova pravomoc jmenovat premiéra byla spíše formalitou, než autonomním rozhodnutím. Jak uvedl Shugart, kdyby prezident jmenoval na post ministerského předsedy zástupce strany, která volby nevyhrála, „*parlamentní většina by pak stejně mohla menšinové vládě vyslovit nedůvěru*“⁹¹. Což o politickém režimu vypovědělo, že „*francouzský případ, jež procházel alternacemi mezi dvěma zřetelnými bloky ve shromáždění, je zářným příkladem vzájemného působení ústavního rozdělení moci a stranického systému*.“⁹² Shurgt na tom doložil, že Francie by spadala do jeho kategorie „*premiérsko-prezidentského typu jehož rysem je, že politické složení vlády vždy odpovídá rozložení sil v NS ať se shoduje se stranickou preferencí prezidenta nebo ne...v ministersko-prezidentském typu hraje prezident určitou roli při ustavování vlády, ale životaschopnost vlády závisí pouze na vůli parlamentu*.“⁹³ Francie disponovala stabilním stranickým systémem. Vítěz legislativních voleb mohl rozhodovat o rozsahu pravomocí prezidenta a z tohoto pohledu bylo Chiracovo jmenování Jospina skutečně formalitou. Dle Shugarda tak kohabitace nenarušila fungování bipolárního systému, naopak se stala důkazem jeho stability.

H. Portelliho poznamenal, že Chirac nesl plně zodpovědnost za kohabitaci. Navíc se prezident zrovna neangažoval v kampani a mobilizaci pravicových voličů. Prohra se stala osobní prohrou Chiraca. U svých spolustraníků už neměl politickou autoritu a jeho politická základna mu navíc vyčítala ztrátu tolika poslaneckých křesel, vedoucí vládní pozici a výhod

---

⁹¹ Shugart, Matthew Søberg. Semi-Presidential Systems: Dual Executive And. *French Politics*. 2005, 3, s. 323–351.

⁹² Shugart, Matthew Søberg. Semi-Presidential Systems: Dual Executive And. *French Politics*. 2005, 3, s. 323–351.

⁹³ Shugart, Matthew Søberg. Semi-Presidential Systems: Dual Executive And. *French Politics*. 2005, 3, s. 323–351.

s tím spojených. V podstatě tak ztratil image šéfa opozice.⁹⁴ Do budoucna si chtěl zachovat alespoň postavení lídra státu, získat na svou stranu veřejnost. Což by vysvětlilo jeho zájem na konsensuálním soužití v exekutivě, alespoň na určitou dobu.

Pierre Avril při hodnocení nové většiny NS řekl, že šlo o „*tzv. pluralitní většinu, v níž si premiér nebyl jist disciplinovaností svých vlastních socialistických poslanců*“. Z toho usoudil, že než na takovou většinu bude ministerský předseda spoléhat na mechanismy racionalizovaného parlamentarismu. My bychom z tohoto komentáře mohli vyvodit také zájem premiéra L. Jospina na konstruktivní spolupráci s prezidentem republiky. Dříve než za rok J. Chirac nemohl NS rozpustit. Během dalších čtyř let však měl touto možností opět reálně disponovat, takže vládní většina neměla zájem na konfliktu, který by jí mohl do budoucna ohrozit.

3. 1. 3. Interpretace koabitace

Po legislativních volbách byl J. Chirac v televizní debatě dotazován, jak se postaví k oblastem, které spadají do oné rezervované domény. Na to J. Chirac odpověděl: „*Nemyslím si, že by něco jako rezervovaná doména existovalo. Ústava rozdělení moci předjímá a dává, jak bych řekl, přednostní postavení a tak nějak poslední slovo prezidentovi republiky.*“⁹⁵ V témže rozhovoru se ztotožnil s Mitterrandovými slovy: „*vše je ústava a nic jiného než ústava*“.

Konkrétněji definoval Chirac svou úlohu 7. 6. 1997 v Lille (Congres de la Mutualité a Lille). Zde připomněl, že je kompetentním v oblastech mezinárodních věcí a obrany. Dále si nově vytyčil oblasti, na které zamýšlel dohlížet a to evropské záležitosti, sociální systém a vstup Francie do éry moderních technologií. Prezident se totiž chtěl zasadit o modernizaci francouzské společnosti, ale projev k celému národu poprvé pronesl až u příležitosti

---

⁹⁴ Portelli, Hugues. Arbitre ou chef de l'opposition? *Pouvoirs : La Cohabitation*. 1999, no. 91, s. 64-66

⁹⁵ Maus, Didier. *Les grands textes de la pratique constitutionnelle de la V République : Edition a jour au 1 mars 1998*. Paris : La documentation Francaise, 1998. s. 47

14. 6. 1997.⁹⁶ Alespoň minimálně se v něm vymezil vůči vládě, když ji nezapomněl vyzvat, aby si nejdříve uvědomila dopad svých avizovaných kroků, ke kterým patřila regulace pobytu cizinců bez papírů, nové rodinné přídavky, ztížení možnosti propouštět zaměstnance, otázky další privatizace.

Vláda byla ustavena 4. 6. 1997. Prezident vůči ní neprojevil žádné výhrady. Celkem čítala 14 ministrů, 2 pověřené ministry a 10 státních tajemníků. Co se týkalo politického rozložení sil, byli zde zastoupeni 3 komunisté, po jednom reprezentantovi byla zastoupena ekologická strana, MDC (Mouvement des citoyens) a radikální levice. L. Jospin dal na vědomí, že „*vláda Francie bude vládou, ve které se diskutuje*“, „*ohlašuji styl progresivní, spravedlivý, časově rozložený... Naslouchám a přijímám rady, nicméně já spolu s vládou volím způsob a tempo.*“⁹⁷ 19. 6. požádal NS o vyslovení důvěry, kterou s pohodlnou převahou získal. Jospin prozíravě během léta roku 1997 nelpěl na svolání mimořádné parlamentní schůze. Místo toho přes léto pracoval na textech, které podal parlamentu ke schválení na první řádné schůzi. Proti všem zvyklostem netrval ani na přepracování zákona o rozpočtu, provedl jen pár dílčích úprav. Potvrdil otevření kapitálu France Télécom, čímž jistě nepotěšil mnohé levicové spolustraníky. Jospin rozhodl, že vláda se bude každý druhý čtvrtek scházet. To mělo sloužit pro předjednání jednotného politického směřování kabinetu, což za situace pluralitní většiny a kohabitace bylo zcela na místě.

3. 2. Období 1997 - 2000

Na počátku třetí kohabitace se zdálo, že prezident a premiér naváží na poklidnou atmosféru vzájemné spolupráce ve stylu F. Mitterranda a E. Balladura. Proto se také očekávalo se, že v praxi vstoupí alespoň některé nálezy Vedelovy komise, která vytyčila body ústavy, pro něž by byla žádoucí určití novelizace.

---

⁹⁶ Massot, Jean, ;Vedel, Georges. Alternace et cohabitation sous la Ve République. *Notes et études documentaires*. 1997, no. 5058.,p. 60

⁹⁷ Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s. 450-451

3. 2. 1. Legislativní proces

Revize ústavy

Na těchto reformních projektech byla nezbytná kooperace všech čtyř složek ústavních autorit. Prezident představil návrh změny, první ministr podal jeho návrh, shromáždění a senát muselo schválit text ve stejném termínu. Za třetí kohabitace se tempo předkládání návrhů ústavních změn zrychlilo.

První revize ústavy, která se týkala statutu Nové Kaledonie, prošla 20. 7. 1998. Z takové změny plynula větší autonomie tohoto francouzského zámořského území, což se nevyvinulo v žádný vnitropolitický spor.

Revize z 25. 1. 1999 již nebyla přijata tak bezkonfliktně, nicméně nejednalo se o konflikt mezi prezidentem a většinou v NS. Nejednota panovala uvnitř vládní koalice. Přijetí zákona bylo navrženo kvůli kompatibilitě francouzské ústavy a Amsterdamské smlouvy z 2. 10. 1997. Do čl. 88-2 se dostala formulace o předání kompetencí zasahujících do pravidel o volném pohybu osob na unijní úrovni. Čl. 88-4 upravoval implementaci evropské legislativy do francouzských zákonů, přičemž poslance nedělila jejich stranická příslušnost, ale postoj k otázce evropské integrace vůbec. Ještě před rozpuštěním NS dávala levice najevo rezervovanost vůči vyjednávání o této smlouvě. Smlouva musela být ratifikována parlamentem, takže levice řešila dilema, jestli nepodepsat a zablokovat tak projekt pro celou EU nebo podepsat a poněkud se tak zdiskreditovat změnou svého dřívějšího stanoviska. Rozhodla se podepsat. Prezident pak spolu s premiérem podali text ústavní radě, aby se vyjádřila k její kompatibilitě s francouzskou ústavou. Bylo zde několik nesouladů v oblasti překračování hranic, což bude řešit až ústavní reforma z ledna roku 1999.

Další dva zákony modifikující ústavu byly přijaty 8. 7. 1999. Premiér navrhl čl. 3 a čl. 4, které deklarovaly, že ústava podporuje rovný přístup mužů a žen k získání volitelného mandátu. V praxi tak měly být na kandidátkách stran reprezentování muži stejným dílem jako ženy. Tuto změnu mohl prezident, který se prezentoval jako podporovatele moderního ducha Francie, jen těžko negovat. Novinkou byl ještě čl. 53-2. Stanovil, že republika může uznat nález Mezinárodního trestního dvora. Šlo o změnu dost podstatnou vzhledem k tomu, že prezident byl ve Francii prakticky nepostižitelný za své trestné činy spáchané v minulosti.

Všechny ústavní změny vycházely z nutnosti ústavu modernizovat v duchu dobového společenského vývoje, takže zde ke sporům mezi prezidentem a premiérem nedošlo.

Vládní politika

Soustavné blokaci jednání na radě ministrů se prezident vyhýbal. Docházelo k intenzivnímu přijednávání, například každý druhý čtvrtek v rámci vlády. Členem vládního kabinetu byl i ministr pro vztahy s parlamentem, Daniel Vaillant. Ve středu ráno, před radou ministrů, se scházel L. Jospin a J. Chirac k pravidelným konzultacím. Ke sporům docházelo nad tématy, na kterých bylo patrné štěpení levicové a pravicové koncepce sociální politiky. Prezident se stavil zvláště proti návrhům ministryně Martine Aubry.

Jednalo se hlavně o dva zákony. Prvním bylo zavedení pětatřicetihodinového pracovního týdne, které před volbami slíbila levice. Proti uvedení takového zákona se přirozeně postavily organizace zaměstnavatelů, avšak ve více etapách se levici nakonec podařilo zákon prosadit. Kromě veřejné kritiky prezident totiž fakticky nemohl nic proti záměru vlády podniknout. Za druhé se jednalo o PACS (*Pacte civile de solidarité*⁹⁸), kdy se pravicová opozice stala nesmiřitelným odpůrcem tohoto zákona. Prezident se dokonce uchýlil k zatím bezprecedentnímu veřejnému vystoupení, kde PACS prohlásil za „*reformu naprosto nepřizpůsobenou dnešním potřebám rodin*“.⁹⁹ To prohlásil během doby, kdy zákon projednávala ústavní rada. Na tu ale on sám neobrátil. Ústavní rada nakonec novelu jako protiústavní neshledala. Mnoho občanů nové možnosti ihned využilo a opozice tak pochopila, že pro poražení levice si vybrala špatné bitevní pole.

Přijímání vládních zákonů, se kterými se prezident evidentně ideově nemohl ztotožnit, skvěle ilustrovalo, že prezident nebyl schopen určitý zákon doopravdy zablokovat. Jeho jediným nástrojem byla kritika vládních návrhů. V případě, že veřejnost přesvědčil ve svůj prospěch, pak měly jeho poznámky u vlády šanci. Zůstali-li však občané k prezidentovým

---

⁹⁸ Jedná se o druh smlouvy uznávající svazek mezi dvěma osobami stejného či opačného pohlaví.

⁹⁹ Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s. 467

připomínám hluší, prezident sám vůli vlády nebyl schopen změnit. Navíc by to ani nebylo v jeho zájmu.

Premiér je zvolen za běžícího mandátu prezidenta, ale má také přímý mandát od lidí. Politická agenda je dále determinována prvním ministrem. Prezidentův program se pak počítá jediné tehdy, shoduje-li se v něčem s vládním. Za kohabitace je to premiér, kdo rozhoduje, jestli se naplní politika na žádost prezidenta a za ne-kohabitace je to prezident, který rozhoduje, jestli se naplní politika na žádost premiéra. Francouzi většinově pořád vidí prezidenta jako hlavu státu, takže předseda vlády s ním musí skutečně spolupracovat.¹⁰⁰

3. 2. 2. Parlamentní opozice proti vládní většině

Regionální a kantonální volby, březen 1998

V těchto volbách byla vláda vystavena prvnímu zhodnocení své dosavadní práce. Pravice vyhodnotila nárůst preferencí extrémní pravice tak, že by bylo záhodno přikročit k více pravicové rétorice. Tato strategie se jí však nevyvedla a navíc ještě prohloubila vnitrostranické spory, takže nebylo překvapením, že jednu třetinu postů obsadila vládní většina. Na výsledku regionálních voleb měl podíl hlavně velmi proporční volební systém. Zastupitelstva dostala podobu politicky příliš heterogenního útvaru, kde se kandidáti NF dostali do pozic arbitrů místních koalic. To přimělo parlamentní pravici a levici, aby se domluvily na společných koalicích, a aby tak v čele každého regionu stanul buď reprezentant levice, nebo pravice. Situaci nakonec usnadnila sama NF, která se po vnitřních sporech o vrcholné pozice rozpadla na dvě politické strany. Parlamentní pravice se neprezentovala jako strana J. Chiraca. Prezident ještě nebyl v pozici lídra opozice. I když pravice volby prohrála, J. Chirac, který stál stranou nikoliv, což ještě napomohlo jeho zvyšující se popularitě.

Premiér i prezident pracovali na své oblíbenosti. K celkově konsensuálnímu prvnímu období kohabitace přispěla i prvoplánově apolitická událost. V červenci 1998 se Francie stala pořadatelskou zemí fotbalového mistrovství světa. Francouzi měli v zorném poli úplně jiné zájmy, než sledování politické scény. Jak L. Jospin, tak J. Chirac se v jejich vystoupení

---

¹⁰⁰ Ardant, Philippe; Duhamel, Olivier. *La Dyarchie. Pouvoirs : La Cohabitation*. 1999, no. 91, s. 12-13.

věnovali podpoře francouzského mužstva, které nakonec šampionát vyhrálo. Za kohabitace mohou sympatie občanů politikům přinést nedocenitelnou podporu a nikdo z aktérů kohabitace neměl zájem na tom jakkoliv bořit celkovou optimistickou náladu semknutého národa. Zajímavé bylo, že jsme zde mohli vysledovat nezničitelnou lidovou podporu J. Chiraca. Hodnotící komentáře totiž byly více než výmluvné. „*Lionel Jospin fandí sportu, Jacques Chirac sportovcům.*“¹⁰¹

Otázka prezidentovy odpovědnosti

Dne 6. 2. 1998 byl v Ajacciu zavražděn prefekt Korsiky Claude Érignac. Na tomto místě si je třeba uvědomit, že funkce prefekta je tradiční institucí ztělesňující republiku, které je Korsika podřízena. Takže osoba, která prefekty jmenuje může být veřejností vnímaná jako nejvyšší orgán v hierarchii republikánských institucí.

Úřad prefekta se stal cílem útoků korsických separatistů a vražda Clauda Érignaca byla právě jejich dílem. Jean-Pierre Chevenement, ministr vnitra Jospinovy vlády, jmenoval jeho nástupcem Bernarda Bonneta, kterého pověřil znovunastolením vlády práva a pořádku. Bonnetova snaha o nápravu řádu ale vyústila v nebývalou aféru, jelikož roku 2003 skončil ve vězení za to, že v roce 1999 přikázal zapálit slavník na Korsickém pobřeží. Tato událost vešla do dějin jako *affaire de paillote*.

Slavník byl na pláži postaven nelegálně, šlo o provokaci ze strany separatistů. 19. 4. 1999 slavník vzplál a během vyšetřování vyšlo najevo, že požár byl dílem strážníků, kteří tak jednali na přímý příkaz prefekta Bonneta. Problematika dění na Korsice byla od jakživa velmi specifická, ale Paříž si vyložila tento akt tak, že vláda na Korsiku poslala prefekta, aby tam nastolil řád a on naopak jednal protizákonně. Tato interpretace se stala rozbuškou politických hádek na půdě NS. Opozice činila L. Jospina zodpovědným za neúspěch prefekta, kterého jmenovala jeho vláda. Senát, který stále ovládala pravicová většina ustanovil k této záležitosti vyšetřovací komisi. L. Jospin poslancům připomněl, že v únoru roku 1999 jmenoval prefekta

---

¹⁰¹ „Lionel Jospin aime le sport, Jacques Chirac les sportifs“: Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s. 458

Bonneta za souhlasu prezidenta. 11. 5. K poslancům pronesl: „*rozhodnutí o jmenování se událo „na návrh ministra vnitra, za akceptace předsedy vlády a akceptace prezidenta.*“¹⁰² F. Bayrou ale obvinil vládu ze snahy prezidenta zkompromitovat. J. Chiraca propírání aféry příliš netěšilo. V pravidelném vystoupení 14. 7. 1998 totiž uvedl: „*naprosto schvaluji politiku týkající se Korsiky... Je třeba jít až do konce.*“¹⁰³

Premiér během aféry častěji komunikoval s novináři, protože se soustředil na reakci veřejného mínění. Pozdější Bonnetovo odsouzení veřejnost příliš v klidu nezanechalo. Téma bezpečnosti bylo ve Francii vždy choulostivou a sledovanou záležitostí, na což pravice vsadila. V roce 1999 J. Chiraca neviděla jako svého lídra pro další volby. Tím, že interpretovala jmenování prefekta jako akt na prezidentovi nezávislý, uzurpovala mu jednu z jeho sdílených pravomocí. Stavěla ho do pozice za situaci neodpovědné, ale tím mu zároveň odepírala pravomoci. J. Chirac se i tak pokusil z korsické aféry získat alespoň nějaký užitek a L. Jospina obvinil, že se svými kroky zasazuje o nefunkčnost státu.

Nejednota uvnitř vládní koalice

Volební účast bývá u voleb do EP (Evropského parlamentu) velmi nízká. I tak se ale z červnových volebních výsledků roku 1999 daly vyvodit informace o aktuálním rozložení politických sil ve Francii.

L. Jospin se ve volební kampani socialistů snažil využít úspěchů francouzské politiky při řešení kosovské krize. 8. 6. 1999 již potřetí vystoupil v NS, aby poslance sáhodlouze informoval o situaci v Kosovu. Ve skutečnosti však cílem jeho projevu nebylo předat informace, ale před volbami vychválit vládu a jeho vedení evropské politiky.¹⁰⁴ Aby Elysée nezůstalo pozadu, vydalo zprávu, že i J. Chirac se velmi radoval z této „*rozhodující etapy nastolení míru v Jugoslávii.*“¹⁰⁵ Jospin ještě přidal, že právě Francie stála v popředí řešení

---

¹⁰² Le Monde, 13.mai 1999,p.10

¹⁰³ Le Monde, 13.mai 1999,p.10

¹⁰⁴ Fressoz Françoise, , Les Echos mercredi, 9 juin 1999, p. 8

¹⁰⁵ Fressoz Françoise, , Les Echos mercredi, 9 juin 1999, p. 8

konfliktu a „*Evropa se tak v žádné chvíli nenacházela ve vleku USA*“.¹⁰⁶ S touto rétorikou nemohl být neúspěšný. Opozice zase zdůrazňovala úlohu prezidenta. Slovy Didiera Quentina z RPR „*Francie, díky impulzům prezidenta, který byl v neustálém kontaktu s ostatními hlavami států a odpovědných vlád, odvážně trvala na svém stanovisku a zároveň nikdy nezavřela dveře před vyjednáváním.*“

V evropských volbách mívají šanci na úspěch i malé strany, což motivovalo i ostatní vládní partnery vystupovat nezávisle na PS. Například komunističtí poslanci dokonce hovořili o chybách, kterých se vláda v Kosovu dopustila. Dále na předvolební atmosféru doléhala i překerní situace na Korsice. 13. 6. se k volebním urnám dostavilo pouze 53,24% voličů. PS neměla v EP velké zastoupení, volby ale vyhrála se ziskem 22 poslaneckých křesel. UDF získala 13 křesel, o jedno více než RPR. Zelení 9 a komunisté 6.

Tento výsledek zavířil vztahy uvnitř vládní většiny, jelikož Zelení prohlásili, že od nynějška jsou ve vládě druhým nejsilnějším hráčem oni a ne komunisté. Nechali se slyšet, že očekávají, že se k nim dle toho budou ostatní partneři chovat. „*Ve skutečnosti však tato zkušenost jen prokázala, že jde o atypický druh voleb, jejichž výsledek nelze jednoznačně interpretovat. Proto se ústřední buňky velkých stran necítily po výsledcích voleb ohroženy, když se navíc již soustředí na jiné pole politického boje.*“¹⁰⁷ Předseda RPR Nicolas Sarkozy podal na svou funkci po neúspěšných volbách demisi. Nicméně otázkou zůstalo, do jaké míry tento fakt souvisel s volebním neúspěchem. Přetahování premiéra a prezidenta o zásluhy v době předvolební kampaně nám demonstrovalo jejich spor nad stupněm důležitosti jimi zastávaných úřadů.

3. 2. 3. Zahraniční politika

Vystoupení na mezinárodní scéně se nakonec proměnila v prostředek komunikace s francouzskou veřejností. Jak prezident, tak premiér pochopili, že Francouzům záleží hlavně na prestiži jejich země v zahraničí. Dobře to ilustrovala strategie zahraniční politiky J. Chiraca když deklaroval zájem na tom, aby „*Francie za hranicemi mluvila silným a jednotným*

---

¹⁰⁶ Fressoz Françoise, , Les Echos mercredi, 9 juin 1999, p. 8

¹⁰⁷ Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s. 472

hlasem.“¹⁰⁸ Oba aktéři si byli vědomi toho, že jednou dojde k jejich přímé konfrontaci. Do té doby jim ale ještě zbývalo dost času, takže nechtěli své voliče zbytečně provokovat. Účinnost této strategie jim potvrdily také průzkumy veřejného mínění. Alespoň v první polovině kohabitace se prezident i premiér mezi veřejností těšili nebývale vysoké podpoře. Jejich popularita dokonce stoupla do závratných výší poté, co se oba usnesli na společném konsensu a v postojích vůči mezinárodnímu dění byli jednotní. Paradoxem kohabitace bylo, že místo, aby pozici Francie ve světě oslabila, posílila ji.

Francie na mezinárodní scéně

Klasickým příkladem výše uvedeného se stalo řešení konfliktu v Kosovu. Tentokrát to byly evropské demokracie, které jednaly pohotově a jistě přičemž mezi nejaktivnější patřila právě Francie, kde se na společném postupu shodli oba představitelé exekutivy. Po bombardování území jednotkami NATO, které podkopalo Miloševičovy pozice, byl nejvyšším představitelem Spojených národů pro Kosovo jmenován právě Bernard Kouchner, francouzský ministr zahraničních věcí. Odvedl zde práci, která mu vynesla uznání mezi zahraničními partnery. O mezinárodní renomé Francie se postaral i prezident, který telefonicky komunikoval až s 15 hlavami států. Během války v Kosovu docházelo k dohodám se spojenci, stejně jako se všemi zainteresovanými zeměmi, především touto cestou. Prezident tak definoval pozice Francie. Z kompetenčního hlediska jsme se v tomto momentě ocitli v samém středu sdílené domény, kde prezident a premiér musí velmi úzce spolupracovat.¹⁰⁹ Válka v Kosovu znásobila intenzitu jejich kontaktů na každodenní jednání, čímž tato mezinárodní krize v podstatě rozvinula dynamiku konsensu v průběhu kohabitace.

Naopak za kapitolu, která se mezi mezinárodní úspěchy Francie nezapsala, můžeme považovat francouzské předsednictví Evropské unii z července až prosince roku 2000. S pokračující evropskou integrací bylo obtížné zhodnotit, zda-li záležitosti kolem ní spadaly spíše do vnitřní či vnější sféry politiky. Na začátku kohabitace to byl J. Chirac, kdo zaštitil problematiku evropské politiky, ale za francouzského předsednictví se o konkrétních

---

¹⁰⁸ Allocution du 20mai 1997

¹⁰⁹ Ardant, Philippe; Duhamel, Olivier. *La Dyarchie. Pouvoirs : La Cohabitation*. 1999, no. 91, s. 18.

prioritách země nevyslovil ani prezident, ani premiér. Francie tím zabředla do sledování čistě národních zájmů, což její postavení na evropské úrovni podstatně oslabilo. Nepočítala s ostatními unijními partnery, nevytvořila žádnou reformu institucí, která byla nutná pro budoucí rozšíření společenství. Nakonec byla uzavřena smlouva z Nice adaptující instituce alespoň do té míry, že avizované rozšíření nebylo zablokováno. Ale opatření, která by z EU učinila více efektivní a demokratický systém, nadále chyběla.

Zahraniční cesty a vystoupení

19. 9. 1998 uveřejnil Le Point analýzu Jospinovi zahraniční politiky. Článek s titulem *L'international socialiste* uvádí, že se L. Jospin poučil z Mitterrandovy kohabitace. Věděl, že za období soužití premiér snadno pohoří, má-li ambici cestovat po celém světě. V tomto ohledu je pozice prezidenta nedosažitelná. J. Chirac navíc na mezinárodní scéně nebyl žádným nováčkem. Například Tonnyemu Blairovi skromně prozradil: „*Jsem ten, kdo nejlépe zná Saddama Husseina*“. Jospin tak nepraktikoval politiku povyku, která byla typická pro začátky kohabitace mezi Mitterrandem a Chiracem. Evropská politická scéna ale měla Jospinovi co nabídnout. Evropu ovládla vlna levicových vlád a dalo se předpokládat, že si s jejich předsedy Jospin bude rozumět. Úředníci Tonyho Blaira si uvykli udržovat kontakt přímo s úředníky Jospina. Francouzský premiér byl ale na mezinárodním poli přece jen omezen, protože tam, kde evropská levice hledala třetí cestu mezi sociální demokracií a liberalismem, Jospin ji hledal ve spojení s komunismem. Specifikum francouzské levice ho svazovalo při pokusech o soupeření s Chiracem na mezinárodní scéně. Před každým evropským jednáním se premiér sešel s lídry sociálně-demokratických stran. To demonstrovalo jeho snahu prezentovat úřad premiéra jako osoby, která ve skutečnosti ve Francii vládne.

V září roku 1997 se J. Chirac účastnil cesty do Moskvy. Vláda J. Jospina právě předkládala první zákony nově ustanovenému NS. Jako důkaz Chiracovy spolupráce s vládou, do Moskvy spolu s ním vycestovali i její vybraní členové.¹¹⁰ Jak prezident Boris Jelcin, tak premiér Viktor Černomyrdine měli otázky týkající se fungování francouzské exekutivy za

---

¹¹⁰ Claude Allegre (národní vzdělání), Pierre Moscovici (evropské záležitosti), Jacques Dondoux (zahraniční obchod)

období kohabitace. Především se zajímali, jestli budou moci v bilaterální spolupráci Ruska a Francie s Jospinem počítat tak, jako to bylo za vlády Juppého. Chirac uvedl: „*mohu vám garantovat, že se současným premiérem budete mít stejně tak důvěrné vztahy jako s jeho předchůdcem.*“¹¹¹ J. Chirac tak kohabitaci v zahraničí prezentoval jako udržení status quo. Prezident ale nezapomněl v ruské televizi ORT podotknout, že ve Francii došlo ke zpomalení procesů privatizace rozhodnutími nové vlády, „*je to chyba, posláním státu není řídit věci trhu. Zkušenost prokázala, že když k něčemu takovému dojde, vždy to národ stojí velmi draho. Je tomu tak v Rusku a je tomu tak ve Francii.*“¹¹²

21. 5. 1998 se v Lucemburku konal summit Evropské unie. J. Chirac zde varoval před děním v domácí politice, kde se právě schvalovaly zákony o pětatřicetihodinovém pracovním týdnu. „*Jsou to hazardní experimenty, které mohou vážně postihnout boj proti nezaměstnanosti.*“¹¹³ Jospinova reakce přišla záhy. V neděli 23. 5. na stranickém kongresu v Brestu zavzpomínal na „*jeden hazardní experiment, který se začal za potlesku 21. 4. 1997 jako povolební řešení politické situace.*“ Premiér zde prezidentovi připomněl, že prezidentovým experimentem bylo vládnutí v módu kohabitace, kde většinou, a tak i reálnou mocí, disponovala levice. J. Chirac tento fakt nepřímou stvrdil tím, že kritika domácí politiky plnila jeho mezinárodní vystoupení. Domácí scéna mu totiž přílišný prostor neposkytovala.

L. Jospin začal uskutečňovat autonomní zahraniční politiku na konci roku 1999. V prosinci roku 1999 odlétá do Japonska, kam se vrátil ještě v lednu roku 2000. Premiér představil svůj itinerář zahraničních cest, z něhož patrně následující. Od této chvíle do dalších prezidentských voleb minil Jospin navštívit všechny členské země Rady bezpečnosti OSN, státy G8 a nejvýznamnější ze zemí třetího světa. Jospin doufal, že najde pozorné posluchače v zemích, kde trochu s obavami pohlíželi na americký model.¹¹⁴ L. Jospin, stejně jako J. Chirac na konci roku 1999 začali měnit svou strategii. V kohabitaci, které doposavad vládl

---

¹¹¹ Le Monde 29.9.1997

¹¹² Le Monde 29.9.1997

¹¹³ 22.5.1998 Jospin: jeu de mains...(Le Figaro)

¹¹⁴ 16.12.1999 La campagne de Jospin au Japon, (Le Figaro)

smířlivý tón obou aktérů, došlo ke zřetelnému posunu. Také dle komentáře G. Vedela, o kterém pojednáme ještě v závěru kapitoly, „*vyvážená kohabitace nemůže trvat pět let, jakkoliv je těžké si představit možné scénáře jejího konce.*“¹¹⁵ „*Jospin pochopil, že pokud se chce ukázat jako efektivní a spolehlivý vládní předseda, když má před sebou více než dva roky, nejjistější prostředek bude připravit si budoucí kariéru. Došlo mu, že být efektivním a spolehlivým za kohabitace vyžaduje více „pěkného chování“ a viditelnosti než v normálních obdobích. Musel vládnout opatrně, ale zároveň nemohl vládnout nepozorován.*“¹¹⁶ Na řadu tak přišla ofenzivní fáze kohabitace.

J. Chirac změnu tónu cítil podobně. Oproti počátku kohabitace se chtěl v budoucnu stát znovu prezidentem a navíc cílil i na pozici více nezpochybňovaného lídra opozice.

3. 3. Období 2000 - 2002

3. 3. 1. Změna uvnitř dyarchie

J. Chirac do aktivní opozice vstoupil již při přípravě rozpočtu pro rok 2000. Záříjový týden, kdy probíhaly debaty nad státním rozpočtem, nápadně připomínal atmosféru předvolební kampaně. L. Jospin zvýšil intenzitu veřejných vystoupení, které využíval pro obhajobu své politiky. O tom, že konkurovat osobě prezidenta nebyl právě lehký úkol, svědčilo jeho nevydařené televizní vystoupení z 13. 9. 2000, po němž zanechal dojem neaktivního politika a znejistil i své vlastní politické kolegy. Tou dobou překročil podnik Michelin k markantnímu propouštění zaměstnanců. L. Jospina tato skutečnost zaskočila a nedokázal pevným hlasem odpovědět na dotazy, jaké kroky vláda míní v oblasti zaměstnanosti podnikat. Prezident využil premiérova nepodařeného televizního vystoupení, připomněl mu množství výzev, které čekaly na vládní řešení (například nutnost důchodové reformy) a v pravidelném prezidentském projevu k příležitosti 14. 6. ještě podotkl, že „*ve státní kase se k dnešku nashromáždilo spoustu peněz, které by měly být někde použity.*“¹¹⁷

---

¹¹⁵ Le Monde, 5.12.1997, Cohabitation casse-cou, p.10, Courtois Gerard

¹¹⁶ Carcassonne, Guy. Frein ou moteur? Pouvoirs : La Cohabitation. 1999, no. 91, s. 105-106.

¹¹⁷ 14. 9. 1999 Le Monde, p.10

Zmíněné státní bohatství vděčilo za svou existenci celosvětovému ekonomickému růstu trvajícím od roku 1997. Představy o distribuci peněz se ale u obou představitelů státu lišily. Své vize představili právě v souvislosti s debatami kolem rozpočtu.¹¹⁸ Předseda vlády by peníze vrátil Francouzům v podobě nových sociálních benefitů. Prezident by raději peníze investovat do splácení státního dluhu, pro což argumentoval zajištěním budoucnosti Francouzů.¹¹⁹

BSE

Uvnitř exekutivy se začala vyostřovat rétorika obou aktérů. Jen stěží bychom si mohli představit, že kauza nemoci šílených krav, by se jinak stala kauzou politickou. Po zaznamenání prvního případu nemoci ve Francii se L. Jospin rozhodl pro vyčkávací taktiku. Nechtěl činit zbrklá opatření a ihned nezakázat používání masokostní moučky v zemědělství. Nechal se slyšet, že okamžitý zákaz by bylo nezodpovědné rozhodnutí.¹²⁰ Až 10. 11. 2000 vystoupil s prohlášením, že jeho cílem je zakázat masokostní moučku. Právě k tomu připravoval opatření. Opozice za změnou jeho postoje viděla fakt, že jej předběhl prezident, který se hned po prvním zjištěném případě BSE vyslovil pro zákaz výkrmu skotu masokostní moučkou. Premiér pak následně reagoval dle logiky raději riskovat, že nebude mít pravdu, než dát za pravdu druhému představiteli exekutivy. Elysée vydalo zprávu, ve které uvedlo, že prezident musel tak rychle promluvit k Francouzům, jelikož „*se obával pomalé reakce vlády*“ a „*bylo třeba Francouzům ukázat, že někdo se skutečně zajímá o jejich zdraví.*“¹²¹

Ústavní změny

Do této doby nevídaný incident se udál v lednu 2000, kdy se na pořad dne opět dostala reforma CSM. Na tom, že justici bylo třeba v tomto ohledu reformovat, se shodli politici

---

¹¹⁸ 14. 9. 1999 Le Monde, p.10

¹¹⁹ 16.9., Le Figaro

¹²⁰ 11. 11. 2000 Le Figaro

¹²¹ 11. 11. 2000 Le Figaro

napříč politickým spektrem. Změny byly započaty již ústavní revizí z 1993, která však byla vnímána jako nedovršené dílo. Reforma mající zamezit přílišnou politizaci justice v atmosféře četných politických afér a skandálů, vyžadovala konsensuální přístup. Pro ten se v situaci počínající volební kampaně nenašlo místo. Vláda návrh vypracovala a prezident jej přijal. Pro dokončení ústavní revize bylo ještě potřeba souhlasu poslanců a senátorů. Prezident proto 3. 11. 1999 rozhodl svolat kongres na 24. 1. 2000. Mezi tím však politiky vystrašila případná aktivita soudců v jejich aférách. Opozice navíc dávala více najevo svou vůli být opozicí. To vše přispělo k pochybám o existenci proreformní většiny a prezident dne 19. 1. 2000 avizovaný kongres odvolal.¹²² L. Jospin měl na vybranou a mohl nechat zajít proces až do konce - nechat opoziční poslance hlasovat proti reformě. Ale na žádost prezidenta nestál jeho rozhodnutí v cestě.¹²³ To, že premiér nepomohl k prosazení reformy přesvědčováním a vyjednáváním bylo příznačné. „*Od své cesty do Japonska se premiér zdá být nedočkavý. Kohabítace jej začíná tížit.*“¹²⁴ Tím měl autor článku na mysli, že mu vedení domácí politiky zabíralo čas, který by mohl věnovat své volební kampani. Vysvětlením svého postupu se L. Jospin zapsal na seznam obránců institucí V. republiky. V NS 19. 1. Prohlásil, že spolupodepsal dekret anulující kongres, protože „*si nedovede představit, že by ještě přispěl k ústavním sporům kolem prerogativ prezidenta republiky.*“¹²⁵

Výhody času, příležitostí a možností rétorických prohlášení hrály v Chiracův prospěch. Jeho nejistota o podpoře uvnitř opozičního tábora však dobře ilustrovala prezidentovu stávající slabinu. Mezi opozicí krystalizovaly jednotlivé politické strany jako autonomní aktéři, kteří nominovali do prezidentského volebního klání své vlastní reprezentanty.

---

¹²² V ústavě stojí, že hlava státu má právo svolat společné zasedání obou komor parlamentu za spolupodpisu premiéra, se stejnou podmínkou jej tedy i odvolává.

¹²³ Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s. 474

¹²⁴ 20.1. 2000 Le Figaro p.6

¹²⁵ 20.1. 2000 Le Figaro p.6

V roce 2000 se jedna ústavní změna nakonec podařila. Týkala se dlouho diskutované otázky nad délkou prezidentského mandátu. Valná část politologů po ní již dlouho volala. Například G. Vedel v ní viděl lék pro ozdravení francouzského politického systému, který trpěl fenoménem kohabitace.¹²⁶ 14. 7. 1999 ve svém projevu J. Chirac možnost pětiletého prezidentského mandátu vyloučil, ale v roce 2000 zcela obrátil a připojil se k obhájčům takové změny. Návrh konkrétního ústavního zákona NS předložil Valéry Giscard d'Esteing.¹²⁷ L. Jospin byl také pro návrh, avšak s dvěma podmínkami. První byla, že se změna nedotkne stávajícího mandátu prezidenta republiky a začne tedy platit až v roce 2002. Druhou podmínkou bylo, aby došlo k rychlému přijetí této reformy. Jako formu schválení J. Chirac vybral referendum. V NS byl text přijat většinou 466 hlasů proti 28, v Senátu 228 proti 34. Referendum se konalo 24. 9. 2000. Účastnilo se jej pouhých 25,3% občanů, návrh byl přijat většinou 73,2% hlasů. Novela byla vyhlášena 2. 10. 2000. Během tohoto legislativního období to byla již pátá ústavní změna. Měla-li kohabitace paralyzující efekty, jistě do nich nepatřila doména ústavních zákonů.¹²⁸

3. 3. 2. Emancipace v zahraniční politice

Zahraniční politika Francie se na domácí scénu začala promítat zajímavým způsobem. L. Jospin stále intenzivněji vystupoval jako prezidentský kandidát a v roce 2000 se, v návaznosti na úspěchy z kosovské krize, vydal do centra světové politiky, do Izraele. Tato cesta vyústila v první velkou krizi kohabitace a oživila otázky o kompetencích premiéra a prezidenta.

---

¹²⁶ Le Monde, 5.12.1997, Cohabitation casse-cou, p.10, Courtois Gerard

¹²⁷ Což je kuriózní vezmeme-li v úvahu, že za časů, kdy byl V. G. d'Esteing prezidentem a J. Chirac jeho prvním ministrem, vedli nad touto otázkou nesmiřitelný boj.

¹²⁸ Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s. 477

Nejprve popíšme, co se v Izraeli, kam L. Jospin odletěl na konci února 2000, odehrálo. Na území Jižního Libanonu působilo radikální šíitské libanonské hnutí Hizbaláh proti okupačním aktivitám izraelské armády. Jospin při své návštěvě Izraele okomentoval útoky Hizbaláhu proti izraelské armádě jako teroristické a odmítl tak jejich odbojový charakter. Takové jednostranné prohlášení popíralo dosavadní nezávislý postoj francouzské zahraniční politiky vůči blízkovýchodnímu konfliktu. Chirac nad Jospinovým vystoupením prozatím mlčel, aby zachoval pravidlo, dle kterého Francie v zahraničí mluvila jedním hlasem. Okomentoval to tím, že požádal premiéra, aby se s ním po návratu do Francie sešel. Ale další den napětí stoupl. Premiér se marně snažil situaci zachránit tím, že formulaci *teroristických aktů* nahradil *válečnými akty*. Po Libanonu se ke kritice Francie přidala i Sýrie, Egypt a Irán. V rámci cesty Jospin navštívil také univerzitu v Bir Zeit v Zajordánsku. Zde byl napaden více jak desítkou protestujících Palestinců, kteří po něm házeli kameny a hroudy země, takže návštěva uprchlického tábora v Gaze, která byla naplánovaná na odpoledne, byla zrušena.

Premiér se do Francie vrátil už v sobotu večer, ale rozhovor s prezidentem odmítl a odložil až na pravidelné středeční setkání. Takže Elysée přestalo mlčet, o hodinu později Chirac volal přímo Jospinovi a trval na co nejrychlejším vydání společného komuniké. V úterý musel Jospin vysvětlit NS svou pozici. Byl vším, kromě zaraženého politika. Jeho přístup byl přístupem muže připraveného jít do krize. Problém nad formováním francouzské mezinárodní politiky se přesunul do konfliktu domácí politiky v oblasti vymezení kompetencí. Jospin byl opozičním poslancem Hervé de Charettem (UDF) upozorněn, že odvážné vyjádření premiéra si přímo protiřečilo s úmluvou z roku 1996 o Jižním Libanonu, kterou Francie uzavřela spolu s USA. Nepopíral ale, že premiér měl právo se k zahraniční politice vyjadřovat. Jospin se od počátku třetí koabitace držel pravidla nikdy se nevyslovovat o vztahu s prezidentem republiky v NS. Kohabitaci považoval za vztah osobní. Jeho odpovědi v NS tak byly zeměpisného rázu. Pokusil se popřít nařčení z protiřečení si. Připomněl angažmá Francie ve prospěch mírového procesu, práva Palestinců na vlastní stát a Izraele na zajištění bezpečnosti, nepřestal považovat nedávné útoky Hizbaláhu za pokusy o narušení mírového procesu.

Když se z řad RPR přece jen dostalo na otázky kohabitace, Jospin odpovídal v duchu své interpretace kohabitace, že od 1997 byla zahraniční politika řízena společně s Chiracem.

Důsledky

Předseda vlády rozpoutal bouři hned třikrát. Zaprvé Francie musela znovu definovat svou politiku na Blízkém východě. Zadruhé tím, že svůj názor dal na vědomí, bez předchozí konzultace s prezidentem, narušil soužití za kohabitace. Zatřetí si sám ztížil cestu za získáním prezidentského úřadu. Funkce prezidenta republiky si žádala, aby ji zastával státník mezinárodního rozměru. Jospin v Izraeli neprošel první kandidátskou zkouškou. Ani J. Chirac se z celé věci nemohl radovat. Mezinárodní politika pomáhala domácím politikům jen tehdy, byla-li úspěšná, jednotná a posilovala-li obraz Francie v zahraničí. Prezidentovo mlčení tak bylo příznačné.

Za své emancipační pokusy tak Jospin utrpěl na své, po dva roky budované mezinárodní politické kariéře. Původně bylo cílem jeho zahraničněpolitické aktivity zaprvé porazit Tonyho Blaira v rámci ideové soutěže o podobu evropské levice. Zadruhé chtěl dát Socialistické straně nějakou vizi geopolitiky, která se od časů Mitterranda nerozvíjela. Zatřetí chtěl získat kredit prezidentského kandidáta. Skončily tak i Jospinovy ambice na vedení francouzského předsednictví v Radě EU. Předsednictví, které jsme výše okomentovali jako nepříliš podařené, přenechal Jospin prezidentovi.¹²⁹

3. 3. 3. K prezidentským volbám

27. 9. 1999 pronesl L. Jospin proslov k socialistickým poslancům, ve kterém jim představil své plány pro druhé období vládního mandátu. Tento projev se v tisku objevil pod pojmem *anti-třinácté září*¹³⁰. Jeho odpovědi na propouštění u Michelinu bylo tentokrát jasné poukázání na zákony, kterými stát propuštěné chránil a prohlášením, že prioritou vládní agendy bude novelizace oblasti zaměstnanosti, konkrétně ztížení podmínek pro propouštění zaměstnanců. L. Jospin musel reagovat na zvyšující se iniciativu prezidenta.

---

¹²⁹ 28.2.2000 Les Echos, 1.3. 2000 Le Monde, 2. 3. 2000 L'Express

¹³⁰ 29.9.1999 Le Monde, p.6

Chirac formuloval své výhrady k vládní politice, navíc tak činil na půdě provincií. Účastnil se setkání nejrůznějších organizací po celé Francii, kde šikovně demonstroval svůj zájem o to, co se v regionech dělo a přidával se ke kritikům „politiky, která se rozhoduje v Paříži, aniž by znala kontext problémů daných území“.¹³¹ Dva dny strávil v převážně pravicovém regionu Marne, kde se účastní konference Národního centra mladých zemědělců věnované tématu zemědělství zítřka. V Orléanu se účastnil konference Národní federace dobrovolných hasičů. Dále vystoupil v Marseille. 9. 11. se účastnil tradiční pouti do Colombey-les-Deux-Eglises, což mu poskytlo příležitost projevit své gaullistické názory a demonstrovat institucionální přednostní postavení prezidenta republiky.¹³²

Chirac v regionech skládal střípky mozaiky představující ideálního prezidentského kandidáta: „s novou tváří je tu muž konsenzu, který se schopný ztělesňovat jak republikánský, tak sociální rozměr státu, vychvaluje decentralizaci a hlavně umožňuje reorganizaci opozice pro příští volební klání.“¹³³ Snažil se L. Jospina prezentovat, jako symbol minulosti a nečinnosti, když sám prezentoval svou vizi moderního státu: „Stát, který pomáhá, ne stát, který staví překážky.“¹³⁴ Vzdával hold lokálním politikům: „Francouzi mají rádi své starosty a je to zasloužené.“ „Více než kdy dříve, obec je a musí být živoucí laboratoří občanství“. Ještě přidal, že jsou to starostové, kdo „dává demokracii žít“.¹³⁵ Nešlo si nevšimnout, že za cíle svých cest volil regiony a organizace, kde cítil podporu pravicové politiky, například navštěvoval výhradně starosty zvolené za RPR. Chtěl tak stranickou základnu ujistit o tom, že to on bude silným a jediným lídrem opozice. Prezidentské volby se ve Francii vyhrávají na základě podpory semknutého politického pólu.

---

¹³¹ 14. 9. 1999 Le Monde, p.10

¹³² 9.11. 1999 Le Monde p.8

¹³³ 16.9. 1999 Le Figaro

¹³⁴ 25.2.2000 Réforme de l'Etat et démocratie locale: Jacques Chirac fait la leçon a Lionel Jospin (Les Echos)

¹³⁵ 25.2.2000 Réforme de l'Etat et démocratie locale: Jacques Chirac fait la leçon a Lionel Jospin (Les Echos)

V roce 2001 se 11. 3. a 18. 3. konaly volby do obecních zastupitelstev. Bylo evidentní, že hlavní část prezidentské kampaně již byla nachystána. K této domněnce nás vede více momentů.

V první řadě předseda vlády i prezident změnili svou politickou strategii, čímž si připravovali terén pro volební agitace. L. Jospin aktivněji vystupoval v zahraniční politice a projevoval méně důslednosti ve vládní iniciativě. Naopak J. Chirac se ze zahraničních konferencí vrátil do regionů, kde se uchyloval k veřejné kritice vlády. Navíc souhlasil se zavedením pětiletého prezidentského mandátu, který mu dával větší šance na zvolení. Zároveň soustavně pracoval na unifikaci své stranické základny, k čemuž mu pomohla změna personálního obsazení ve vedení RPR. Philippa Séguina, ke kterému Chirac nechoval sympatie, nahradila Michele Alliot-Marie. Vládní činitelé podávali demise na ministerské posty, aby se mohli věnovat kandidatuře v obecních volbách, protože výsledek obecních voleb měl být vzkazem potenciálním prezidentským kandidátům. Levice poprvé zvítězila v Paříži a Lyonu, zároveň ale ztratila mnoho důležitých tradičně levicových měst. Opozice se mohla radovat z celkově většího počtu mandátů. FN si polepšila o dvě významné municipality. Dále se nic se nezměnilo na praxi, že obecní volby měly vliv na výsledek voleb senátních. I po 23. 9. 2001 si tak pravice mohla být svou nezničitelnou většinou v Senátu jistá.¹³⁶

Tak se končil třetí případ kohabitace v politické historii Francie. Volební výsledek, který vyšel z prezidentských voleb konaných 21. 4. – 5. 5. 2002 byl šokující. V prvním kole získal J. Chirac 13,8%, následován J. – M. Le Penem s 11,7%. L. Jospinovi patřila až třetí pozice s 11,2%. Po druhém kole voleb nastoupil J. Chirac svůj druhý, tentokrát jen pětiletý, prezidentský mandát. Do jaké míry se na nezdravém politickém prostředí, kterého dokázal využít Le Pen se svou extrémně pravicovou rétorikou, podílela zkušenost poslední kohabitace, by bylo předmětem samostatné studie.

---

¹³⁶ Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *La V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris : Armand Colin, 2004, s. 480-482.

ZÁVĚR

V práci jsme sledovali tři případy kohabitace v dějinách V. francouzské republiky. Tato období mají shodné prvky odvozené od první praxe kohabitace. Tedy, prezident nikdy nepřistoupil k podání demise, premiérem pokaždé jmenoval lídra jemu opoziční strany a během žádné kohabitace nedošlo k zablokování či krizi systému. Problém byl občas v obsahu reform, ale ne ve schopnosti je přijímat. Poté, co se Chirac v roli premiéra neúspěšně pokusil v mezinárodním prostředí prezidentovi konkurovat, se pravomoc reprezentace Francie navenek přiznala prezidentovi republiky. Na druhou stranu jednotlivé kohabitace se vyznačovaly evidentními odlišnostmi, jelikož aktéři kohabitace si vždy z té předešlé vzali příklad a v budoucnosti postupovali jinak. Například E. Balladur se jako premiér poučil z Chiracových mezinárodních neúspěchů, Chirac se jako prezident poučil z Mitterrandovy ztráty pozice uvnitř levice. Každý z ministerských předsedů si našel cestu, jak prezidenta z politického procesu úplně nevyloučit (tím by přišel o svou vlastní popularitu u veřejnosti) a zároveň mu nedovolit blokovat vládní agendu. Jak prezidentovi, tak premiérovi dala kohabitace prostor, který mohli dle svých plánů využít. Ze zmíněných případů kohabitace lze vyvodit, že v oblasti veřejných projevů prezident využívá hlavně pravidelné každoroční promluvy k národu 14. 6., užších setkání v regionech a mezinárodních konferencí. Povšimněme si, že časy masových projevů z tribun z dob De Gaulla jsou definitivně pryč. Předseda vlády byl na tomto poli diskvalifikován svými vládními závazky, které mu nedovolovaly trávit většinu času jinde než v Paříži a slovně se nejčastěji obracel k NS. Je jasné, že veřejnost pak jako hlavu státu vnímala prezidenta. To ze soužití činí fenomén, který je stálý jako koncept a proměnný uvnitř. Hřiště je narýsováno, záleží jen na způsobu hry, který vychází z osobních vztahů uvnitř dvojvládí, charakteru vládní většiny a postavení premiéra a prezidenta uvnitř jejich politických táborů. Existence v módu kohabitace byla možná i díky vědomí obou, že „*système fonctionne grâce au médium de l'équilibre, qui offre une flexibilité diarchique.*“¹³⁷

---

¹³⁷ Sartori, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství : Zkoumání struktur, podnětů a výsledků* . Praha : Sociologické nakladatelství, 2001. s. 133

Prostředí první kohabitace lze charakterizovat jako konfliktní. Do dvou hlavních politických funkcí v zemi se dostaly ambiciózní osobnosti, které se nemínily smířit s pozicí druhého hráče. Připomene-li hádky o třetí židli, demonstruje to, že spory se přenesly také na mezinárodní půdu. Vítězně z první kohabitace vyšel prezident, který byl schopen zanechat dojem, že také v domácí politice právě on určoval směr, nebo alespoň stál na straně sociálních hnutí i přes to, že vláda nakonec svou agendu vždy parlamentní cestou prosadila. Za svůj vliv prezident vděčil také svému neotřesitelnému vedoucímu postavení v rámci vlastního politického pólu. Parlamentní většina sice stála proti němu, ale tato pravicová většina nebyla absolutní a navíc poměrně různorodá.

Druhou kohabitaci naproti tomu hodnotíme jako konsensuální. Prezident se s premiérem dohodl na rozdělení jejich kompetencí v oblasti mezinárodní i domácí politiky, přičemž jejich vize byly víceméně podobné. E. Balladur nebyl v oblasti zahraniční politiky příliš ambiciózní a F. Mitterrand zase upustil od aktivistického vystupování na domácí politické scéně, když se uchýlil do pozice obhájce gaullistických institucí. Konfliktní prostředí se přelilo dovnitř politických táborů. Uvnitř levice probíhalo soupeření o nástupnictví a na pravici se začínala formovat Chiracova a Balladurova frakce.

Třetí kohabitace trvala pět let, takže v exekutivě přirozeně docházelo k vývoji vztahů. Na začátku kohabitace stál oslabený prezident vedle premiéra, jehož pozici znejišťovala existence pluralitní levicové většiny. V první fázi konsensus panoval ve vnitřní i vnější politice a narušován byl pouze občasnou ideovou rétorikou obou aktérů. Postupem času se ale ukázalo, že v čele exekutivy opět stanuly osobnosti s nemalými politickými ambicemi, což si vynutilo změnu jejich chování. Chirac se různými prostředky snažil sjednotit a zaštitit pravici. Jospin si chtěl získat prezidentský kredit na mezinárodní půdě, ale opomenul fakt, že se mu jeho parlamentní většina prakticky rozpadla. Jak volby prezidentské, tak legislativní doložily správnost Chiracovy strategie.

Všechny tři případy kohabitace potvrdily, že přímo z premiérské pozice se prezidentské volby nevyhrávají.

„Hladký průběh kohabitace však nelze připsat pouze osobnostním rysům jejich účastníků. Přestože horkokrevní vůdci nepřístupující na jakýkoliv kompromis mohou narušit každý mechanismus sdílení moci, francouzský dvouhlavý model funguje, protože je schopen fungovat. Zatímco čistý prezidentský systém je struktura náchylná uváznout ve slepé uličce, poloprezidentský systém nabízí prostředek, jak se takové slepé uličce vyhnout.“¹³⁸

Otázkou do budoucna není, jestli pětiletý prezidentský mandát zamezí dalšímu případu kohabitace. Měli bychom se spíše zamyslet nad tím, co o francouzském politickém režimu vypověděly dosavadní tři případy kohabitace. Francouzský prezident v období kohabitace sice *„nemůže využívat pravomoci, které si přisvojil na základě materiální ústavy, ale nikdy se nestává pouhou loutkou, zůstává prezidentem, který se opírá o svou vlastní přímou legitimitu“¹³⁹*. Ministerský předseda disponující vlastní parlamentní většinou se v podmínkách kohabitace může opřít o formální znění ústavy a pak získává převahu. *„Jsou-li většinoví ministerští předsedové ohleduplní ke svému prezidentovi (jako byl Balladur k Mitterrandovi), vede je k tomu zaprvé fakt, že materiální ústava zapustila kořeny, a za druhé jsou si vědomi toho, že přijdou-li oni sami na řadu jako potenciální prezidenti, také by rádi byli prezidenty „imperiálními“.“¹⁴⁰*

Fenomén kohabitace můžeme pojmut jako doklad existence zcela originální kategorie poloprezidentského režimu. Nejde o alternaci prezidentské a parlamentní fáze, jak uvádí Duverger, ale oscilaci uvnitř režimu dle představy G. Sartoriho. Můžeme tedy souhlasit s tezí P. Ardanta a O. Duhamela, že kohabitace způsobuje převrácení v nevyrovnaném dvojvládí. Premiér se sice dostává k faktické moci dle litery ústavy, zároveň se ale prezident nestává pouhou loutkou.

---

¹³⁸ Sartori, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství : Zkoumání struktur, podnětů a výsledků* . Praha : Sociologické nakladatelství, 2001.

¹³⁹ Sartori, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství : Zkoumání struktur, podnětů a výsledků* . Praha : Sociologické nakladatelství, 2001.

¹⁴⁰ Sartori, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství : Zkoumání struktur, podnětů a výsledků* . Praha : Sociologické nakladatelství, 2001.

Seznam použité literatury a odborných pramenů

Knihy:

Massot, Jean. *De l'État et chef du Gouvernement*. Paris : La documentation Française, 2008. 223 s.

Chevallier, Jean-Jacques; Carcassonne, Guy; Duhamel, Olivier. *V République 1958-2004 : Histoire des institutions et des régimes politiques de la France*. Paris: Armand Colin, 2004. 595 s.

Martin-Roland, Michel; Favier, Pierre. *La décennie Mitterrand*. Paris: Seuil, 1990. 602 s.

Maus, Didier. *Les grands textes de la pratique constitutionnelle de la V République : Edition à jour au 1 mars 1998*. Paris: La documentation Française, 1998. 429 s.

Collovald, Annie. *Jacques Chirac et le gaullisme*. Paris: Belin, 1999. 319 s.

Sartori, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství: Zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. 238 s.

Elgie, Robert. *Semi-presidentialism in Central and Eastern Europe*. Manchester: Manchester University Press, 2008. 282 s.

Elgie, Robert. *Semi-presidentialism in Europe*. Oxford: Oxford: Oxford University Press, 1999. 320 s.

Perottino, Michel. *Francouzský politický systém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. 335 s.

Ferro, Marc. *Dějiny Francie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 692 s.

Forcade, Olivier; Duhamel, Eric. *Histoire et vie politique en France depuis 1945 : Des années essentielles de mutation et de modernisation du système politique français*. Paris: Armand Colin, 2005. 294 s.

Quermonne, Jean-Louis. *L'alternance au pouvoir : "Que sais-je?"*. Paris: PUF, 1995. 127 s.

Duverger, Maurice. *Institutions politiques et droit constitutionnel*. Paris: Presses Universitaires de France, 1990. 608 s.

Články:

Ardant, Philippe; Duhamel, Olivier. La Dyarchie. *Pouvoirs : Cohabitation*. 1999, 91, s. 5

Cohendet, Marie-Anne. Cohabitation et Constitution. *Pouvoirs : Cohabitation*. 1999, 91, s. 30

Peyrefitte, Alain. Les trois cohabitations. *Pouvoirs : Cohabitation*. 1999, 91, s. 25

Maus, Didier. Le parlement et les cohabitations. *Pouvoirs : Cohabitation*. 1999, 91, s. 71

Grunberg, Gérard. Du cohabitationnisme de l'opinion. *Pouvoirs : Cohabitation*. 1999, 91, s. 83

Carcassonne, Guy. Frein ou moteur?. *Pouvoirs : Cohabitation*. 1999, 91, s. 97

Portelli, Hugues. Les premiers ministre:essai de typologie. *Pouvoirs: Le Premier Ministre*. 1997, 83, s. 21-30.

Suet, Patrick. Le Premier ministre, acteur économique et social. *Pouvoirs: Le Premier Ministre*. 1997, 83, s. 87.

Avril, Pierre. Diriger le gouvernement. *Pouvoirs : Le Premier Ministre*. 1997, 83, s. 33.

Carcassonne, Guy. Le premier ministre et le domaine dit réservé. *Pouvoirs : Le Premier Ministre*. 1997, 83, s. 66.

Massot, Jean, Vedel, Georges. Alternance et cohabitation sous la Ve République. *Notes et études documentaires*. 1997, no. 5058, s. 7-151.

Avril, Pierre; Colliard, Jean-Claude. Neuf constitutionnalistes répondent à trois questions concernant les élections législatives de 1997. *Revue du droit public*. Mai-juin 1997, 3, s. 607-662.

Shugart, Matthew Søberg. Semi-Presidential Systems: Dual Executive And. *French Politics*. 2005, 3, s. 323–351.

Pasquino, Gianfranco . Duverger and the Study of Semi-Presidentialism. *French Politics*. 2005, 3, s. 310–322.

Dokumenty:

Ústava V. republiky

Internet

Assemblée-nationale.fr

Conseil-constitutionnel.fr

Francepolitique.free.fe

Ladocumentationfrancaise.fr

Premier-ministre.gouv.fr

Tisk

Le Monde

Le Figaro

Les Echos

L'Express

La Croix

Le Point